

LO

MAGAZINE
KVLO.NL

EN VERDER

Beschuldigd van grensoverschrijdend gedrag, wat nu?

PRAKTIJK

Moderne stoei-
tref- en mixspelen
Judo Chudan
Padel en pickleball

TOPIC

Visie en doelstellingen

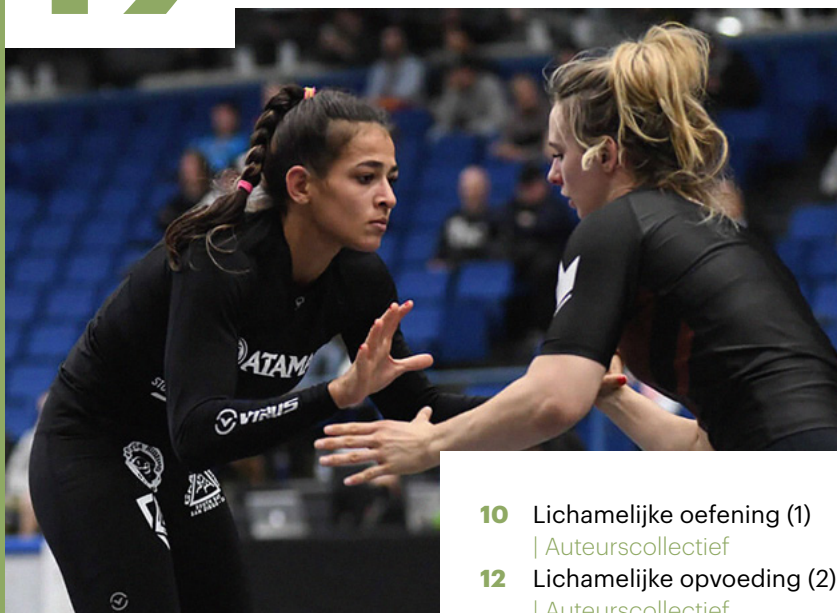
TOPIC

Visie en doelstellingen

In LO Magazine 5 staat een artikelenreeks over visie en doelstellingen in LO. Een inleidend artikel wordt gevolgd door vijf deelartikelen met een ander accent of invalshoek op 'goed leren bewegen'. In het eerste deelartikel Lichamelijke oefening (1) ligt het accent op gezondheid en fitheid. In Lichamelijke opvoeding (2) ligt het accent op persoonsvorming en identiteitsontwikkeling. In Sportonderwijs (3) ligt het accent op socialisatie en voorbereiding op de sport- en beweegcultuur.

In Bewegingsonderwijs (4) ligt het accent op het verbeteren van bewegingshandelingsbekwaamheid en meervoudige deelnamebekwaamheid. In het laatste deelartikel Sport- en bewegingsonderwijs (5) ligt het accent op beweegmotieven en verschijningsvormen. Doel van de reeks is om zowel binnen als buiten de vakwereld een antwoord te kunnen geven op wat wij als vakwereld onder 'goed leren bewegen' verstaan met een eigen kleuring door scholen.

19

TOPIC

- 05** Visie en doelstellingen
| Gertjan van Dokkum, Frank Gerritsen, Frank Jacobs, Maarten Massink, Ger van Mossel en Herman Verveld (auteurscollectief)

Reageren op
vakbladartikelen?
redactie@kvlo.nl

- 10** Lichamelijke oefening (1)
| Auteurscollectief
- 12** Lichamelijke opvoeding (2)
| Auteurscollectief
- 16** Sportonderwijs (3)
| Auteurscollectief
- 32** Bewegingsonderwijs (4)
| Auteurscollectief
- 34** Sport- en bewegingsonderwijs (5) | Auteurscollectief

EN VERDER

- 36** De moderne gymzaal (5)
Wanden van gymzalen
| Folkert Buiters en Odin Wenting
- 38** Een onthulling van seksuele grensoverschrijding, en dan?
| Esther van der Steeg

PRAKTIJK

- 19** Moderne stoei-, tref- en mixspelen in het bewegingsonderwijs (1) | Erik Hein
- 24** Chudan; zelf de principes ontdekken en toepassen (3)
| Herman Verveld en Engbert Flapper
- 28** Padel en pickleball
| Wytse Walinga

38

Bonusartikelen op de website

- Boekbespreking Leer bewegen
| Joop Duivenvoorden
- Voorjaarsactiviteit Anders Actieven op het Landgoed Mariënwaerd
| Diny Blom
- Visie, wat heb je eraan?
| Gertjan van Dokkum
- Zelfregulatie door co-regulatie bij LO in het vmbo | Robbert-Jan Doomen
- Schoolverslagen verkiezing sportiefste basisscholen

Scan de QR-code voor de bonusartikelen

<https://www.kvlo.nl/wat-we-doen/lo-magazine/>

RUBRIEKEN

- 02 Inhoud
- 03 Voorwoord
- 04 Schoolsport
- 42 Bestuur/Jaarrede Stella Salden
- 44 Mery Graal
- 45 Onderwijs
- 46 Scholing
- 47 Nieuws

Foto cover: Anita Riemersma

Colofon **Redactie:** Ger van Mossel (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) **Redactieraad:** Monique van Ark, Berend Brouwer (VZ), Dorien Dijk, Douwe van Dijk, Frank Gerritsen, Harold Hofenk, Frank Jacobs, Pieter Matthijsse, Marijke Slotboom, Herman Verveld. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. **Abonnementen:** Jaarabonnement € 63,50 (buitenland € 90,-) Losse nummers € 5,- (excl. verzendkosten). Iedere week verschijnt er een digitale nieuwsbrief. Aanmelden via www.kvlo.nl. **Verschijningsdata:** zie www.kvlo.nl **Handelsadvertenties:** OnderwijsMedia, Tel.: 030 - 210 23 86, e-mail: sales@onderwijsmedia.nl, www.onderwijsmedia.nl **Vormgeving en opmaak:** FIZZ | Digital Agency - fizz.nl. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt mogelijk gebruik via andere media-uitingen van de KVLO in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

Ons vak is meer dan 'nodig'

Ik kijk terug op een zeer constructieve voorjaarsvergadering (ALV) van 20 mei jongsteleden! Fijn dat de leden mij het vertrouwen hebben gegeven om als interim-voorzitter door te gaan tot de wintervergadering eind 2022. Dat betekent tevens dat ik het voorwoord van de komende magazines blijf verzorgen, maar wel in een andere opzet.

Tijdens de ALV is een aantal voortvarende besluiten genomen. De ALV heeft ingestemd met de jaarrekening 2021 en het jaarverslag 2021. En heeft aan het bestuur decharge verleend over het gevoerde financiële beleid in 2021. Er is een verdere stap gezet in het proces naar moderne en professionele KVLO 'nieuwe stijl'. Nu volgt de fase van aanpassing van de statuten en het huishoudelijk reglement. Verder heeft er een bestuurswisseling plaatsgevonden. Simone van Geffen heeft afscheid genomen van het bestuur van de KVLO. Hilde Bax en Miriam Appelman zijn herkozen voor een periode van drie jaar. Wij verwelkomen Léon Neven (afdeling Rotterdam e.o.) als nieuw bestuurslid van de KVLO. Tijdens de wintervergadering hopen we op drie nieuwe leden: een voorzitter, een penningmeester en een bestuurslid. In mijn jaarrede, zie pagina 42 in dit magazine, ga ik hier verder op in.

Als er iets duidelijk is geworden na de coronapandemie is dat gezondheid niet vanzelfsprekend is en dat het vooral kwetsbare groepen in de samenleving raakt. Uit diverse onderzoeken blijkt dat in onze bewegingsarmoedige samenleving kinderen in het 'normaal' nog steeds te weinig bewegen, nog meer achter het scherm zitten, hun lichaamsgewicht toeneemt en hun motorische ontwikkeling achterloopt. Uit de ledenraadpleging onder vo-docenten blijkt dat docenten LO steeds meer met groepsdynamische processen kampen tijdens hun lessen. Er zijn signalen dat leerlingen meer betrokken zijn op zichzelf en minder op de les als groepsgebeuren. Ons vakgebied op school is meer dan 'nodig'.

Het topic van dit magazine is Visie & doelstellingen. Een auteurscollectief heeft gezamenlijk een reeks artikelen met verschillende perspectieven op ons mooie vak voor haar rekening genomen. In onze gezamenlijke missie 'leerlingen goed leren bewegen' leggen scholen verschillende accenten.

De zomervakantie komt eraan, tijd voor bezinning en opdoen van nieuwe inspiratie. Ik ben blij dat we weer meer bewegingsruimte hebben en kunnen genieten van samen met elkaar op vakantie gaan. Allen een hele prettige vakantie!

Stella Salden

SCHOOLSPOORT

Verkiezing sportiefste basisschool

Op woensdag 23 maart 2022 vond in Groningen de uitreiking van de sportiefste speciaal (basis-)onderwijs school en de 'sportiefste basisschool van Nederland' plaats. In LO Magazine 4 stonden schoolverslagen van twee scholen uit het speciaal onderwijs (so). CBS Het Lichtpunt werd de 'Sportiefste Basis-scholen van Nederland'. Hieronder worden de vijf genomineerde basisscholen geïntroduceerd. De schoolverslagen van deze scholen staan als bonusartikel op de website van KVLO. | Tekst Redactie

Schoolverslagen

[www.kvlo.nl/
wat-we-doen/lo-magazine/](http://www.kvlo.nl/wat-we-doen/lo-magazine/)

[www.kvlo.nl/
sportiefsteschool](http://www.kvlo.nl/sportiefsteschool)

CBS Het Lichtpunt

CBS Het Lichtpunt in Rhon staat nooit stil, althans nooit langer dan een half uur. Want ieder half uur organiseert de school een beweegmoment. De school geeft het onderwijs vorm door optimaal gebruik te maken van bewegen. De school biedt daarom een 'Dynamische schooldag' met een goede balans tussen inspannen en ontspannen op cognitief en fysiek niveau. Volgens de jury is CBS Het Lichtpunt de terechte winnaar, omdat de school uitblinkt in de manier waarop de dynamische schooldag in een sterke visie is uitgewerkt en gedragen wordt door een stevige groep vakleerkrachten en buitenspeel-ondersteuners.

Johannesschool

De Johannesschool is een kleine, maar actieve basisschool in een aandachtswijk in Arnhem. De Johannesschool is een sportieve school. Sporten, spelen, bewegen en gezondheid nemen een belangrijke plaats in, zowel tijdens als na schooltijd. De buurtsportcoach speelt hierbij een belangrijke rol. De jury kreeg een warm gevoel van de manier waarop het hele team omgaat met de kinderen en de leerlingen echt centraal stelt. Plezierig bewegen in een veilige setting staat echt centraal op de Johannesschool.

OBS Houtrust

De Houtrust is een begrip in Den Haag. Een school waar, vanaf de oorsprong, vier keer per week gym wordt gegeven aan alle groepen. De school is gelegen in de Vogelwijk en heeft een leerlingenpopulatie van ongeveer 260 leerlingen. Sport, bewegen en gezondheid hebben een prominente plek binnen onze school. Volgens de jury blinkt de school uit in het aanbieden van maar liefst vier lessen bewegingsonderwijs per week voor de groepen drie tot en met acht door de vakleerkracht en twee lesuren door de vakleerkracht aan de kleuters.

Thomas van Aquinoschool

De Thomas van Aquinoschool staat in een aandachtswijk in Sneek. Er is veel enthousiasme voor bewegen en sport in alle geledingen van de school. Ook peuters en kinderopvang horen bij het IKC. De school is een PBS (Positive Behavior Support) -school, waarbij positief gedrag wordt beloond. De jury ziet op de school een mooie doorlopende lijn van peuters naar groep 8, grote diversiteit van activiteiten en een goede interne samenwerking. De buurtsportcoach heeft hierbij een dubbelrol als vakleerkracht en buurtsportcoach.

CBS De Waterhof

De Waterhof is een open christelijke basisschool in de wijk Tanthof in Delft. Een van de leerlijnen uit hun visie is: leren bewegen en bewegend leren. De jury was onder de indruk van de dynamiek binnen de school. Er is een duidelijke visie en die klopt met wat er in de praktijk te zien is. De school gelooft echt in de kracht van sport en bewegen en straalt dit ook uit. Onderscheidend op deze basisschool is dat de school alle kennis ten aanzien van een dynamische schooldag verspreidt binnen de stichting.

Verkiezing 'Sportiefste vo-school van Nederland - editie vmbo 2023'!

Volgend jaar gaan we op zoek naar de 'Sportiefste vso-school van Nederland' én er komt een bijzondere verkiezing voor het vmbo: verkiezing 'Sportiefste School van Nederland - editie vmbo 2023'! Dus werk jij op een vmbo-school of op een scholengemeenschap met een bijzonder en/of goed aanbod, kijk dan voor meer informatie en aanmelden op onze website! In 2024 gaan we dan weer naar de 'Sportiefste po/s(b)o-school van Nederland'. *Meld je school aan! Meer informatie en video-opnames vind je op www.kvlo.nl/sportiefsteschool.*

Visie en doelstellingen

Wat is nu eigenlijk 'Goed leren bewegen'?

Bij de KVLO scharen we ons achter het motto 'Goed leren bewegen'. Maar welke kleuring geven we hieraan in onze lessen? Welke keuzes maken we? Hebben wij als vakwereld een eenduidige visie op 'Goed leren bewegen'? We hebben het in ons vakblad vaker gehad over concepten en visievorming rondom beter leren bewegen, en dit vaak – en terecht gezien zijn expertise – opgehangen aan de historische indeling die onderzoeker Bart Crum (2011) ons op meesterlijke wijze heeft voorgehouden. In dit topic willen we opnieuw gaan kijken naar de praktische consequenties, hoe staan we er nu voor? | Tekst Gertjan van Dokkum, Frank Gerritsen, Frank Jacobs, Maarten Massink, Ger van Mossel en Herman Verveld (auteurscollectief)

In een reeks artikelen, samengesteld door een auteurscollectief, leggen we de lezer vijf accenten of invalshoeken voor, van waaruit het beter leren bewegen kan worden vormgegeven in onze lessen bewegingsonderwijs.

Aanleiding voor deze aanzet is de algemene doelstelling voor het vak die ook verwijst naar het motto van de KVLO; 'Goed leren bewegen': leerlingen leren beter te bewegen (verbeteren) vanuit een pedagogisch perspectief. Ze moeten meervoudig bekwaam én enthousiast worden om nu en later deel te nemen aan de beweeg- en sportcultuur (KVLO, 2017). Daarbinnen onderscheiden we in eerste instantie drie verschillende kernpunten:

- meervoudige handelingsbekwaamheid/deelnamebekwaamheid verbeteren;
- introductie en deelname aan de bewegingscultuur;
- handelen vanuit een pedagogisch perspectief.

Deze kernpunten zijn geen vakconcepten maar zijn eerder te zien als accenten en invalshoeken naar een praktijktheoretisch kader, dat met name ook voor onze zes opleidingsinstituten van grote waarde kan zijn. Naast deze drie accenten zijn er nog twee andere te onderscheiden, die weliswaar niet als zodanig in de algemene doelstelling worden meegenomen maar binnen ons vakgebied wel degelijk als belangrijke invalshoeken voor het onderwijs gelden. Deze twee accenten verwijzen naar de zogenaamde instrumentele (meer vakoverstijgende) waarde die onderwijs in bewegen ook kan hebben, namelijk de gezondheid bevorderende en de vormingsgerichte waarde. Beter leren

bewegen staat bij deze twee accenten niet in directe relatie met het bevorderen en bewerkstelligen van beweegbekwaamheden, maar hierbij worden andersoortige ontwikkelingsmogelijkheden en vormingswaarden als persoonlijk welzijn, socialisatie, cognitie en identiteit centraal gesteld.

Vijf accenten

In dit topic beschrijven we vijf nadere accenten of invalshoeken van de algemene doelstelling van het vak. De vijf accenten schotelen niet per se een ideaaltypische werkelijkheid voor, maar laten juist ook weerstand en weerbarstige praktijken zien. Wat zijn de dilemma's en specifieke

probleemgebieden waarover driftig heen en weer gedacht kan worden? Aldus onderscheiden we minstens vijf accenten/invalshoeken, die het curriculum van ons vak kleur kunnen geven en van waaruit wij ons vak kunnen inrichten, maar altijd binnen het kader van de gegeven algemene doelstelling:

- 1 accent op gezondheid en fitheid (lichamelijke oefening);
- 2 accent op persoonsvorming en identiteitsontwikkeling, relatie met pedagogische opdracht (lichamelijke opvoeding);
- 3 accent op socialisatie en voorbereiden op sport- en bewegcultuur (sportonderwijs);
- 4 accent op verbeteren van bewegingshandelingsbekwaamheid en meervoudige deelnamebekwaamheid (bewegingsonderwijs);
5. accent op beweegmotieven en verschijningsvormen (sport- en bewegingsonderwijs).

Human Movement and Sports in 2028

Laten we eerst eens terug gaan in de tijd en kijken wat er op het gebied van visievorming de laatste jaren in ons vakgebied al is gebeurd en doorontwikkeld. In 2011 heeft een werkgroep, samengesteld uit SLO, KVLO en alo's, in het project Human Movement and Sports in 2028 (Brouwer et al., 2011) ons een blik in de toekomst van het vak LO op school gegeven. Zij heeft met dit document de vakwereld een kompas willen aanreiken, waarop de collega's hun koers kunnen bepalen. En dat is van groot belang in de snel veranderende samenleving, waarin individualisering, instrumentalisering, institutionalisering, ver- en ontsporting, digitalisering en verdergaande beweegarmoede een grote rol spelen.

"Het proces dat zij (werkgroep HM&S, red.) daarbij heeft doorgemaakt, is typerend voor het proces dat ons voor de hele vakwereld voor ogen staat voor de komende jaren. Elkaar leren verstaan vanuit ieders eigen achtergrond en specifieke taalspel en elkaar dan vinden op een heldere kernaanduiding voor het leergebied met ruimte voor grote creativiteit en diversiteit in de

uitwerking. Sleutelwoorden daarbij zijn samenwerking aan een gezamenlijke visie op de ontwikkeling van het bewegen van kinderen in meerdere contexten in beweegteams met een grote diversiteit aan partners.” (p. 7)

Dit constructieve en collegiale samenwerkingsproces willen wij nu opnieuw belichten en kijken of we elkaar nog steeds kunnen verstaan, bijvoorbeeld vanuit de zes scenario's die bij HM&S 2028 (Brouwer et al., 2011) zijn ontwikkeld. Net als toen, willen wij ook met dit topic voorkomen dat collega's op hun strepen gaan staan en hun visies en meningen alle kanten opgaan. We willen tot de kern komen, zodat ons vak – naast rekenen, taal, digitale geletterdheid en burgerschapsvorming – een kernvak voor het onderwijs is en blijft. We vinden dat er kritische keuzes kunnen en moeten worden gemaakt in de richting waarin ons vak zich kwalitatief en ambachtelijk zou moeten

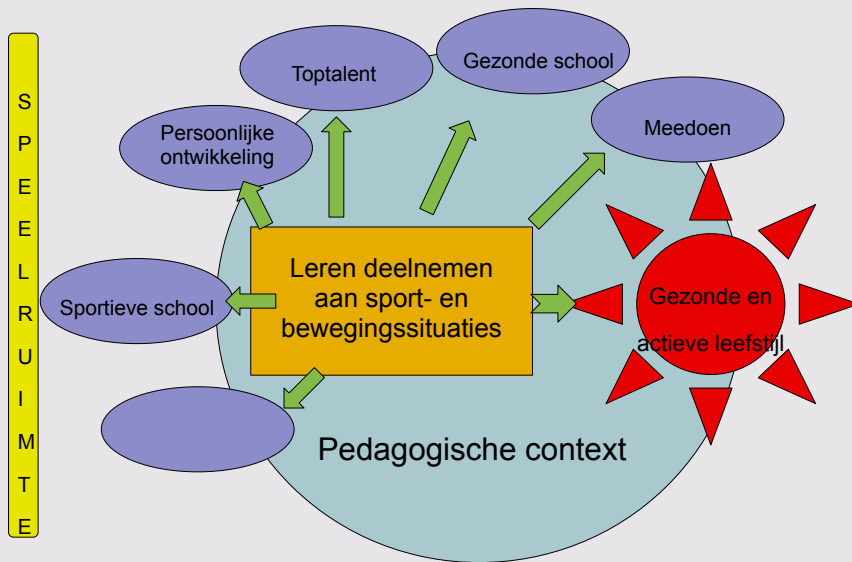
ontwikkelen. Zowel binnen po, vo, mbo als so.

Bij HM&S: “...is daarom besloten te werken met een beperkt aantal toekomstscenario's. Vanuit de ontwikkelingen die we hiervoor schetsten, hebben we een zestal trends gededistilleerd die op dit moment een rol spelen en waarvan we vinden dat die ook voor de komende jaren een rol kunnen gaan spelen bij het maken van keuzes voor de toekomst. Elk scenario was een verscherpte keuze voor één algemene doelformulering voor het bewegingsonderwijs (...). Daarna zouden we een beter gefundeerde keuze kunnen maken welke doelen we wel of niet bij het bewegingsonderwijs van 2028 vinden passen en wat we ons voorstellen bij de manier waarop die kunnen worden gerealiseerd.” (p. 30)

Op basis van dit uitgangspunt zijn in de HM&S de volgende zes scenario's geformuleerd:

- 1 De lichamelijke opvoeding van kinderen, waarbij de beweegactiviteiten in dienst staan van de ontplooiing van het persoonlijke beweeggedrag en algemene vorming van de leerling.
- 2 Wegwijs in de bewegingscultuur, waarbij een brede en diepgaande introductie in de bewegings- en sportcultuur de centrale kern vormt.
- 3 Nederland in de top 10, waarbij aan talentherkenning en -erkenning moet worden gedaan, zodat we onze sporttalenten beter kunnen opleiden en doorverwijzen naar hun favoriete sport, zodat zij de medailles voor ons land op de Olympische Spelen kunnen binnenhalen.
- 4 Speelruimte geven, waarbij ons vak in dienst staat om elk kind een zo groot mogelijke speelruimte te geven voor een persoonlijke ontwikkeling.
- 5 Een gezonde en actieve leerstijl, waarbij vergroten en verbeteren

Figuur 1 Overzichtsschema HM&S 2028

van conditie van leerlingen, hen te stimuleren om naast de lessen meer te bewegen en hen bewust te maken van een gezonde leefstijl de centrale gedachte is.

6 Iedereen doet mee door bewegen, waarbij participatie en socialisatie in en door het bewegen wordt gestimuleerd.

De meest verrassende constatering was dat er – ondanks de soms grote verschillen in gekozen accenten, invalshoeken, belangen, achtergronden en beroepscontexten – een grote eensgezindheid was over de kern van de taak van het onderwijs op het terrein van bewegingsonderwijs en sport. “In algemene zin kan daarmee ook geconcludeerd worden dat gezien het grote belang van bewegen als basiscompetentie HM&S ook in het jaar 2028 deel zou moeten uitmaken van de kernopdracht van het onderwijs.” (p. 65). Dat was opvallend en hoopvol, zoals het overzichtsschema HM&S 2028 treffend aangeeft (zie figuur 1).

Ondanks deze grote eensgezindheid over de kerntaak van het bewegingsonderwijs, namelijk dat bewegen moet worden gezien als basiscompetentie en bewegen verbeteren de

opdracht is, blijft echter toch de vraag: geven de scenario's ons nog steeds voldoende richting om de lessen bewegingsonderwijs met concrete doelen, samenhangende methoden en evaluatievormen op consistente wijze in te richten?

Dilemma's binnen de scenario's

Bij scenario 1 en 4 kun je je afvragen of het doeldomein subjectificatie (Biesta, 2011) niet te groot wordt gemaakt, waardoor de balans kwijtraakt met socialisatie en kwalificatie. Scenario 2 biedt weliswaar een introductie in de bewegingscultuur (socialisatie), maar is deze wel blijvend en duurzaam? En welke keuze van activiteiten maken ze, of is elke beweegactiviteit goed, betekenisvol en in een leerlijn weg te zetten? En kunnen ze hiermee ook het leereffect van hun lessen aantonen?

Bij scenario 3 wordt de betere beweging bediend en dit kan ten koste van de gemiddelde en zwakkere beweging gaan en mag je hopen (hoop die vaak ijdel blijkt te zijn) dat de talenten ook daadwerkelijk doorbreken en met plezier tot op lange leeftijd blijven bewegen.

Scenario 5 richt haar lessen wel erg eenzijdig in op gezondheid

bevordering. Zullen alle leerlingen deze oefeningen met plezier en succeservaring blijven doen en volhouden? En wordt bij een gezonde leefstijl dan niet teveel gefocust op de fysieke component, terwijl de WHO (vooral tijdens de coronapandemie) zich vooral ook heeft willen richten op mentaal en sociaal welzijn?

Scenario 6 klinkt natuurlijk erg inclusief en respectvol en komt tegemoet aan de verschillen tussen mensen. Maar houdt het wel rekening met de paradox die daaraan ten grondslag ligt? Want met het voorschrijven van inclusie en diversiteit bereik je vaak het tegenovergestelde, namelijk onderwijs waarin men elkaar uitsluit en niet meer naar elkaar luistert of mee in gesprek gaat. Bijvoorbeeld; je laat de leerlingen in je lessen alleen in heterogene groepen bewegen, waardoor er een stuk plezier kan verdwijnen voor leerlingen die ook eens een keer met gelijkgestemde of bewegers van gelijk niveau willen bewegen en elkaar daarin willen stimuleren. Ook hier lijkt de balans zoek.

Het leergebied Bewegen & Sport

Een dergelijke vraag en constatering dringt zich ook op wanneer we de uitkomst van de werkgroep van het leergebied Bewegen & Sport in het kader van Curriculum.nu even kort belichten: geven de acht bouwstenen ons wel voldoende basis en richting voor de concrete en samenhangende lessen in het licht van beter leren bewegen? Vanuit hun missie ‘een leven lang met plezier bewegen’ levert het leergebied Bewegen & Sport een bijdrage aan alle drie doeldomeinen van het onderwijs: socialisatie, kwalificatie en persoonsvorming (<https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2019/01/Bewegen-en-Sport-visie.pdf>). Beweegsituaties samen regelen, het verbeteren van de beweegvaardigheid en bewegen beleven en waarderen. En wanneer ze de gezondheidsbevordering er ook nog aan toevoegen, zien we hier al snel de vier sleutels van het basisdocument onderbouw vo (Brouwer et al., 2012) in terug: bewegen verbeteren, bewegen beleven, bewegen regelen en bewegen en gezondheid. Met de grote opdrachten

en bouwstenen wordt de visie in het leergebied Bewegen & Sport verwoor- den meer concreet inhoud gegeven:

- gevarieerd beweegaanbod;
- beter leren bewegen;
- actieve en gezonde leefstijl;
- beweegidentiteit;
- taken en rollen in beweegsituaties;
- samenwerken in beweegsituaties;
- bewegen en sport binnen en buiten de school;
- bewegen op eigen niveau.

Maar wat is nu 'Goed leren bewegen'?

Ook bij de bouwstenen is – net als bij de scenario's van HM&S – sterk reke- ning gehouden met de vele verschil- lende visies en posities die binnen ons vakgebied aanwezig zijn en die zich adequaat dienen te verhouden ten opzichte van een snel veranderende samenleving, waarin allerlei claims op ons afkomen. Dezelfde soort dilem- ma's en probleemgebieden als bij de scenariobeschrijvingen, zien we hier dan ook terugkomen. Samen te vatten in: wijken we niet steeds verder af van onze kernpunten en kerntaak wanneer we aan al deze vaardigheden en vormingswaarden tegemoet willen komen? Aan beweegidentiteit hebben we al een topic gewijd. Brouwer (2021, p. 5) zegt daarover:

"Hoe uitgebreid is dat? Is dat hoe motorisch vaardig je bent? Of hoe fit? Hoe sociaal je bent in beweegsitua- ties? Wat je er allemaal van afweet? Hoeveel initiatief je neemt? Hoeveel ruimte je aan anderen geeft of zelf claimt? Hoeveel risico je durft of bereid bent om te nemen? Of je een brokkenpiloot bent? Of je altijd en overal wilt winnen? Of is het alles en is deze lijst eindeloos uit te breiden, want wanneer ken je iemand zo dat je kunt definiëren wat haar onder- scheidt van anderen? Ik vermoed het laatste. Daarmee wordt dit wel een hele grote opdracht. Geen wonder dat het OT (ontwikkelteam Bewegen & Sport, red.) zegt dat deze GO (grote opdrachten, red.) samenhangen met alle bouwstenen."

Wordt ons vak dan niet weer die toverbal en werkt het als Haarlemmerwonderolie? We zijn toch zeker ambachtsmensen die als

schoenmakers bij hun leest moeten blijven? Is het dan niet beter om weer terug te keren naar de kern van ons vakgebied, namelijk leerlingen de betekenisvolle wereld van uitdagende beweegactiviteiten in te leiden en ze daarin de gelegenheid te bieden om naar mogelijkheden te zoeken om de gestelde beweeguitdagingen aan te leren gaan en de beweegproblemen op te lossen? Nog fundamenteler: waar zijn deze beweegactiviteiten op geordend? Wat is het ordenings- principe waar deze accenten naar verwijzen? We bevinden ons in een netwerk rondom bewegen, waarin we gezamenlijk in dialoog, met sparren en heen en weer denken, onze lessen leerrijk en betekenisvol (en dus suc- cesvol en plezierig) voor onze leerlin- gen trachten in te richten.

Naar vijf accenten voor inrichting en ordening van bewegen

De vijf accenten die na dit inleidende verhaal worden beschreven, laten zien op welke wijze zij antwoord geven op de drie kern-didactische vragen die Crum destijds al stelde voor een samenhangende visie op beter leren bewegen: de doelstelling-, methode-, en evaluatievraag. Een consistente visie leidt tot een betere rechtvaar- diging van ons vak binnen onderwijs en samenleving. Hopelijk wordt dan ook duidelijk waar we de verschil- lende uitdagende beweegactiviteiten op wensen te ordenen en we een steeds duidelijker beeld krijgen en op kritisch-constructieve wijze keuzes kunnen maken om de lessen beteke- nis- en waardevol in te richten voor onze leerlingen. Zodat de leidende vraag van buitenstaanders naar onze vakwereld: "Wat bedoelen jullie nu eigenlijk met 'Goed leren bewegen'?", oftewel wordt het leren goed te bewe- gen (bewegen verbeteren) of leren goed deel te nemen aan bewegings- situaties, uiteindelijk naar behoren en concreet beantwoord?

Dit inleidende artikel wordt in dit magazine vervolgd met vijf deelartikelen:

- 1 Lichamelijke oefening (p. 10);
- 2 Lichamelijke opvoeding (p. 12);
- 3 Sportonderwijs (p. 16);
- 4 Bewegingsonderwijs (p. 32);
- 5 Sport- en bewegingsonderwijs (p. 34). ●

Bronnen

Biesta, G. (2011). Het beeld van de leraar: over wijsheid en virtuositeit in onderwijs en onderwijzen. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders (VELON/VELOV)*, 32 (3), 4-11.

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Van Berkel, M., Van Dokkum, G., Mulder, M.J., Nienhuis, J. (2011). *Human movement and sports in 2028. Een blik in de toekomst van lichamelijke opvoeding/bewegingsonderwijs en sport op school*. Enschede: SLO.

Brouwer, B., Houthoff, D., Massink, M., Mooij, C., Mossel, G. van, Swinkels, E., & Zonnenberg A., (2012). Basisdo- cument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ziest: Jan Luiting Fonds.

Brouwer, B. (2021). Op zoek naar beweegidentiteit. *LO Magazine*, 109 (1), 4-7.

Crum, B.J. (2011). Vakconcepten: belang en kritische bespreking. In: H. Stegeman & B. Brouwer & C. Mooij (red.). *Onderwijs in bewegen – Basisthema's in bewegingsonderwijs en sport op school*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Curriculum.nu (2019). *Bewegen & Sport*. Den Haag. Verkregen van <https://curriculum.nu/ontwikkelteam/bewegen-sport/>

KVLO (2017). *Beroepsprofiel Leraar Lichamelijke Opvoeding*. Zeist: KVLO.

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto's

Anita Riemersma

Kernwoorden

bewegingsonderwijswoorden, vakvisie, doelstellingen, vakconcept, verschijningsvormen

Lichamelijke oefening

1

Accent op gezondheid en fitheid

Het vak LO werd in het verleden aangeduid als lichamelijke oefening. Daarmee wordt aangegeven dat vooral het lichaam geoefend moet worden om gezond en weerbaar te zijn. Methodieken waren vooral gebaseerd op ideeën uit het buitenland met een gezondheidsmotief. Aan het begin van de vorige eeuw kwam het Duitse schoolturnen van Spiess/Maul en daarna de Zweedse gymnastiek naar Nederland, verspreid door Blijenburgh. Later tot na de Tweede Wereldoorlog de Oostenrijkse School (Gaulhofer en Streicher). Dit accent is door Crum (2011) beschreven als het biologisch georiënteerde lichaamsoefeningenconcept. Ook nu zijn de invloeden van deze vakvisie (weerbaar maken van het lichaam) herkenbaar in motiveringen en legitimatie van het vak op school. | Tekst Auteurscollectief

Algemeen doel van het vak in het verleden

De algemene doelstelling bij lichamelijke oefening is het bevorderen van de gezondheid bij leerlingen. Hierbij is het belangrijk dat leerlingen veel lichaamsbeweging krijgen in de les. Dit kan door activiteiten te kiezen waarbij de ademhaling- en hartfrequentie wordt geïntensiveerd (uithoudingsvermogen verbeteren). Maar het kan ook gaan om spierversterking (krachttraining), lenigheidsbevordering (rekoefeningen) en ontspanningsoefeningen (yoga).

Geschiedenis van de lichamelijke oefening

www.onderwijsgeschiedenis.nl/Ontwikkeling-lesmethoden/Ontwikkeling-Lichamelijke-Oefening/

Algemene opinie

Het lijkt dat deze opvattingen een rol speelde in een ver verleden in de vorige eeuw. Ook in de huidige maatschappelijke opinie en ook in de politiek wordt dit argument als belangrijke legitimatie gezien voor het vak LO op school. Meer bewegen is belangrijk in deze tijd van bewegingsarmoede. Ook de recente coronapandemie draagt bij aan het opnieuw herwaarderen en oppoetsen van deze legitimatie.

In haar proefschrift 'De samenleving over de kwaliteit van bewegen & sport op school, een spiegel voor de vakwereld' schrijft Hilde Bax hierover. Gezondheid is volgens de samenleving een belangrijk doel van het vak LO: "Volgens inwoners van Nederland, die meededen aan het Nationaal Sportonderzoek (respons 2262 uit 5000) verdienen 'gezondheid' en 'goed met anderen leren omgaan' een plaats in de top drie van belangrijkste doelen voor zowel het primair als het voortgezet onderwijs.

Verder hoort 'motorische ontwikkeling' in de top drie voor het primair onderwijs en wordt 'afwisseling voor het stilzitten bij andere vakken' voor het voortgezet onderwijs als derde doel genoemd."

Verwachtingen van de samenleving van bewegen & sport op school

bit.ly/3GelcuD

Het bewegen op school is een bijdrage aan de gezondheid. In deze visie is het bewegen meer een middel dan een doel op zich. Het motorisch leren (bewegen verbeteren) wordt daarnaast ook genoemd. Maar opvallend is dat de 'afwisseling met stilzitten' ook hoog staat in de top drie volgens de Nederlandse inwoner.

Extrinsieke en intrinsieke doelen

Het bewegen dient in deze visie een extrinsiek doel; het verbeteren van de gezondheid. Het gaat hierbij meestal om veel bewegen (meer bewegen mogelijk maken) als kwantiteit en niet zozeer om de kwaliteit van bewegen (bewegen verbeteren). Het lichaam is het instrument dat in conditie moet worden gebracht en gehouden.

In het basisdocument onderbouw vo (Brouwer et al., 2012) is er aandacht voor 'gezond bewegen'. Het is één van de vier sleutels die moeten leiden tot blijvende, perspectiefrijke, zelfstandige en verantwoorde deelname aan de bewegingscultuur: "De leerlingen moeten leren veilig te bewegen en plezier te hebben aan het zich inspannen bij bewegen. Ze moeten ook leren hoe ze door bewegen fitter kunnen worden". In deze formulering wordt een onderscheid gemaakt tussen een intrinsiek doel van 'gezond bewegen', namelijk plezier beleven aan inspanning en een extrinsiek doel namelijk leren veilig te bewegen en fitter worden. Beide leiden tot een toename in deelname aan de bewegingscultuur. Zeker als we de doelgroep van bovenbouw vo voor ogen hebben.

Hier liggen kansen en mogelijkheden die door sommige docenten LO worden aangegrepen verbanden te zoeken met andere vakken. Bijvoorbeeld met biologie en burgerschap waarbij thema's als gezondheid ook aan de orde komen. Scholen die LO als examenvak aanbieden (LO2 en BSM) nemen PTA onderdelen op waarin gezondheid en fitness expliciet aan de orde komen.

Ook in het examenprogramma LO1 (havo/vwo) zijn eindtermen opgenomen die de aandacht richten op gezond bewegen: 'Domein D: Bewegen en gezondheid 4. De kandidaat kan op basis van eigen ervaring met en inzicht in de betekenis van sport en bewegen voor de (beleving van) gezondheid in brede zin verantwoord omgaan met belasting en risico's in bewegingssituaties, en een trainingsprogramma opstellen dat past bij de eigen mogelijkheden.' Hier is het bewegen extrinsiek gericht op gezondheid als bewegingsmotief en

een veilige en verantwoorde deelname aan de bewegingscultuur.

Visie op bewegen

Wat is bewegen in deze visie? Bewegen wordt in dit concept gebruikt voor het oefenen van het lichaam gericht op gezondheid en gezondheidsverbetering. De beweegopdrachten zijn gericht op veel bewegen als kwantiteit. Dit in tegenstelling tot bewegen verbeteren als kwaliteit waarbij de bewegings-situatie uitlokt tot oplossen van bewegingsproblemen waarbij op een eigen speelse wijze kan worden ingegaan op een bewegingsuitdaging. Er zijn in atletiek- en fitnesscultuur wel bewegingsproblemen die te maken hebben met leren kennen en van de eigen fitheid (meten van kracht en uithoudingsvermogen) en het leren afstemmen van de inspanning op de eigen mogelijkheden (duurloop). Gezondheid en fitness als exponenten van de bewegingscultuur verdienen aandacht in een vakvisie. Het gevaar bestaat dat de aandacht voor meer bewegen ten koste gaat van de aandacht voor bewegen verbeteren.

Wat betreft evaluatie en toetsing kan lichamelijke oefening ontfaan in beoordelingen met summatieve prestatietabellen waarbij uithoudingsvermogen en kracht een belangrijke rol spelen. Denk daarbij aan cijfers geven voor shuttleruntesten, coopertesten, fitness testen en atletiekprestatietabellen voor springen, werpen en lopen. Uiteraard mogen prestaties voor atletiek en fitnessopdrachten genoteerd en

vergeleken worden. Maar dat is vooral interessant als het vergeleken wordt met persoonlijk gemaakte vorderingen en aanleiding is voor een persoonlijke evaluatie van de eigen gezondheid/fitheid, die mogelijk leiden tot persoonlijke conclusies, voornemens en plannen.

Daarmee vallen aspecten van het oorspronkelijke biologisch georiënteerde lichaamsoefeningenconcept te verantwoord worden in een modern vakconcept. Zolang gezondheid maar een plaats krijgt als een mogelijk deelnamemotief aan de bewegingscultuur. Daarbij moeten we er voor waken dat 'bewegen verbeteren' het hoofddoel van ons vak blijft en 'meer bewegen' een maatschappelijke opdracht, die binnen maar zeker ook buiten school gerealiseerd kan worden. ●

Bronnen

Bax, H. (2010). *De samenleving over de kwaliteit van bewegen & sport op school*. Zeist: Jan Luiting Fonds.
Brouwer, B., Houthoff, D., Massink, M., Mooij, C., Mossel, G. van Swinkels, E., & Zonnenberg A. (2012). *Basisdocument Bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs*. Enschede: SLO.
Crum, B. (2011). Vakconcepten: belang en kritische bespreking. In: H. Stegeman, B. Brouwer & C. Mooij (red.). *Onderwijs in bewegen*. Houten: Bohn Stafleu.

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto

Anita Riemersma

Lichamelijke opvoeding

2

Accent op persoonsvorming en identiteitsontwikkeling

Dit accent vindt zijn oorsprong in het personalistische lichamelijk opvoedingsconcept. Het is een klassieker onder de vakconcepten (Tilborg en Büchner, 1997) en eentje die het verdient om in dit themanummer nog eens goed te worden uitgelegd. Enerzijds omdat zij nogal eens verkeerd geïnterpreteerd werd en daarmee vaak tekort is gedaan. Anderzijds omdat juist nu in allerlei onderwijspublicaties steeds vaker wordt gewezen op de bijdrage van onderwijs aan de persoonsvorming van kinderen. Zo staat het adviesrapport van het Platform onderwijs 2032 (2016) er vol van en werd er zelfs een paragraaf opgenomen over dit onderwerp. Het is wel wat teleurstellend dat er nergens in het advies wordt uitgelegd wat er dan precies onder persoonsvorming verstaan wordt, maar gelukkig hebben wij daar het 'lichamelijk opvoedingsconcept' voor. | [Tekst Auteurscollectief](#)

Persoonsvorming

Het personalistisch lichamelijk opvoedingsconcept ziet de lichamelijke opvoeding van kinderen als onvolledig doel binnen de gehele opvoeding; elk kind dat op opvoeding is aangewezen zal vanuit de erkenning van de menselijke lichamelijke ook aangewezen zijn op lichamelijke opvoeding. Er zijn uiteraard meerdere onvolledige doelen die hun specifieke bijdrage aan het einddoel van de opvoeding leveren; de morele opvoeding, de politieke opvoeding, de financiële opvoeding, et cetera, allemaal nodig om kinderen te begeleiden naar dat einddoel; een unieke eigen vorm van volwassenheid en constructieve deelname aan de Nederlandse samenleving. Deze unieke eigen vorm van volwassenheid kenmerkt nu de 'persoon'. Het zijn min of meer vaste en herkenbare eigenschappen, voorkeuren, morele en politieke

stellingnames waarin we iemand zien als persoon. In dat licht moeten we begrijpen dat niemand wordt geboren als 'persoon', maar dat dit juist het eindpunt is van een lang en intensief proces van begeleiden. Dit kenmerkt zich door een afnemende afhankelijkheid en toenemende zelfstandigheid, van begrenzen en loslaten, van aanleren en spiegelen, en ook van vallen en opstaan totdat het kind een eigen identiteit heeft ontwikkeld. Het kind dat de existentiële vragen (voorlopig) voor zichzelf heeft beantwoord en in staat is om alle gevolgen van het eigen handelen zelf te dragen: de persoonsvorming.

Lichamelijke opvoeding

De lichamelijke opvoeding is dus een deelgebied van de totale opvoeding en door dit op deze manier te benoemen is het in het verleden wel eens gebeurd dat het lichamelijke

opvoedingsconcept werd weggezet als een dualistisch concept. Alsof de mens zou bestaan uit een lichaam en een geest die los van elkaar 'gevormd' dienen te worden. Maar daar klopt niets van. Het benoemen van een deelgebied zegt in dit geval alleen maar iets over de specifieke aandacht die er nodig is. Het gaat dus niet om opvoeden via lichamelijke oefeningen, maar om het idee dat elk mens dat op opvoeding is aangewezen, vanuit een nadrukkelijke reflectie op de menselijke lichamelijke en het unieke menselijk-zich-bewegen ook lichamelijke opgevoed moet worden. Alleen op die manier kunnen we spreken van een eigen unieke vorm van volwassenheid. Het zoeken naar identiteit kan volgens die redenering niet zonder het ontwikkelen van een eigen 'beweegidentiteit'. Het één impliceert het ander en het behalen van het onvolledige doel is een noodzakelijke voorwaarde voor het behalen van het totale doel.

Lichamelijke opvoeding op school

Binnen de personalistische pedagogiek vormen ouders en verzorgers het eerste opvoedingsmilieu en zijn daarmee ook eindverantwoordelijk als het gaat om de lichamelijke opvoeding van hun kinderen; het begeleiden van de eerste stappen in de motorische ontwikkeling, het buitenspelen, het leren fietsen, de zwemles, het lidmaatschap van verschillende sportclubs, gezonde voeding, en het bijbrengen van persoonlijke hygiëne. Het zijn zomaar enkele taken die toebehoren aan het eerste opvoedingsmilieu. Vanwege de

specifieke en ingewikkelde opgave die de lichamelijke opvoeding van kinderen is, zijn er in Nederland ook taken ondergebracht bij het onderwijs; het tweede opvoedingsmilieu. Er zijn speciale docenten opgeleid die deze schone en nobele taak op zich mogen nemen. Bewegingsdeskundigen die kinderen vanuit het genoemde pedagogisch perspectief beter leren bewegen. Die hen introduceren in de verschillende intenties en betekenissen waarmee de mens beweegt zodat ze deze kennen en voor zichzelf kunnen waarderen, om zo uiteindelijk een beweegidentiteit te ontwikkelen die hen helpt om een heel leven lang in beweging te blijven. Voor het gemak werd er voor dit vak op school ook nog dezelfde naam gekozen als die van het onvolledige doel binnen het totaal van de opvoeding: lichamelijke opvoeding. Hier is vervolgens natuurlijk veel verwarring over ontstaan; hoe kan een vak zichzelf 'opvoeding' noemen? Leuke vraag om een andere keer op in te gaan, maar nu even niet. Het is namelijk niet wezenlijk genoeg. Wezenlijk is om te kijken welke specifieke bijdrage dit vak overnam van het primaire opvoedingsmilieu. Wat is er nu zo 'moeilijk' dat ouders het niet zelf kunnen en ze de hulp van experts op school nodig hebben? Allereerst is dat om voor pakweg de eerste twaalf jaar van een mensenleven heel bewust en planmatig te werken aan de complete motorische en fysieke ontwikkeling, deze ontwikkelingen in de breedste zin te volgen en daar waar nodig direct ook extra hulp te bieden. Missers in deze levensfase worden in latere levensfasen zelden nog goedgemaakt waarmee we het kind, als we dus niet goed opletten, daar al kansen afnemen voor het latere volwassen leven; geen sinecure dus de zorg voor de lichamelijke opvoeding in die eerste belangrijke fase. Ten tweede is het dus aan de docenten LO om alle kinderen te introduceren in verschillende intenties waarmee er binnen de bewegingscultuur bewogen wordt:

- exploratieve intentie: oorspronkelijke intentie, onderzoekend bewegen;
- speelse intentie: bewegend opgaan in een spel;
- dansante intentie: bewegen op

Lichamelijke opvoeding is een deelgebied van de totale opvoeding

- muziek, expressief bewegen;
- esthetische intentie: zo mooi en zo moeilijk mogelijk bewegen;
- prestatief en agonale intentie: bewegen om jezelf te verbeteren of te winnen van anderen;
- hygiënisch correctieve intentie: bewegen gericht op de fitheid van het lichaam;
- contemplatieve intentie: bewegen om tot jezelf te komen.

Alle verschijningsvormen in onze bewegingscultuur zijn een neerslag van deze intenties van bewegen. Ze zijn algemeen menselijk en zitten ook in aanleg in elk kind. De docent LO kiest uit de voorhanden zijnde cultuurgoederen de meest logische en kansrijke om de leerlingen te vormen binnen bepaalde intenties van bewegen. Het niet ontwikkelen van deze algemene intenties van bewegen kunnen we in latere levensfasen zelden nog goed maken. Missers zorgen ervoor dat we het kind nu al kansen afnemen voor het latere volwassen leven. Ook weer geen sinecure.

Pedagogische opdracht van de gymleraar

De landelijke doelstelling van het vak zoals deze staat beschreven in de toekomstverkenning van ons vak Human Movement and Sports 2028 (Brouwer et al., 2011) luidt: Leerlingen vanuit een pedagogisch perspectief meer bekwaam maken voor sport- en beweegsituaties als voorbereiding op een gezonde en actieve levensstijl.

Vanuit het lichamelijke opvoedingsconcept zit hier een overbodigheid in. Het 'meer bekwaam maken voor sport- en beweegsituaties' vormt immers op zichzelf al een pedagogisch doel dat direct voortkomt uit de noodzaak van de lichamelijke

opvoeding van kinderen. Binnen het personalistisch lichamelijke opvoedingsconcept zouden we meer-voudige deelname-bekwaamheid als 'vak-eigen leerdoelen' betitelen. Samen met de vak-eigen vormingsdoelen (het introduceren in en het ontwikkelen van de verschillende intenties van bewegen; het vormen van de eigen beweegidentiteit) vormen zij de pedagogische opdracht van de gymleraar. Toch is de keuze om het pedagogisch perspectief extra te benoemen niet helemaal verkeerd. Dit perspectief stelt de gymleraar namelijk in staat om als een filter tussen de sport- en beweegcultuur en het kind te gaan staan om daar waar nodig aanpassingen te maken. Dat het kind succesvol meedoet en kan groeien binnen de gymlessen. Het pedagogisch perspectief draagt dan bij aan wat waarschijnlijk de grootste bepalende factor is voor een 'leven lang bewegen': de competentie-gevoelens. De pedagogische opdracht van de gymleraar kun je in ieder geval vertalen naar drie soorten van bedoelingen:

- vak-eigen leerdoelen; meervoudige deelnamebekwaamheid;
- vak-eigen vormingsdoelen; introductie in de intenties van bewegen en vormen van de eigen beweeg-identiteit;
- vakoverstijgende vormingsdoelen; bijdrage vanuit het vak aan schoolbrede doelen rondom persoonsvorming.

21% PTW

Zoals hierboven al werd beschreven is lichamelijke opvoeding dus niet het opvoeden via lichamelijke oefeningen, maar is lichamelijke opvoeding dat deel van de opvoeding dat gaat over het zich menselijk bewegen. Het vak is volledig pedagogisch te noemen omwille van de eigen aard; de vak-eigen leerdoelen en de vak-eigen

//

Bijdrage aan vakoverstijgende vormingsdoelen: 'de 21% Pedagogisch Toegevoegde Waarde'

vormingsdoelen. Deze paragraaf wijden we aan de mogelijke bijdragen van het vak aan de vakoverstijgende vormingsdoelen: 'de 21% Pedagogisch Toegevoegde Waarde'. Niet dat de les LO gezien hoeft te worden als de pedagogische levertraan waarmee we kinderen doorzettingsvermogen en zelfvertrouwen geven en we alle leerlingen moedig en deugdzam uit de les laten vertrekken, maar eerder de kansen die we bij ons vak hebben om tegelijkertijd met het realiseren van de belangrijke vak-eigen leerdoelen ook een bijdrage te leveren aan de vakoverstijgende vormingsdoelen binnen de school. Gewoon omdat wij lessen hebben met veel beweging, veel interacties, veel emoties, zweet en stress, en veel 'samen', maar ook met veel 'tegen' elkaar. Met de juiste vormen van *active reviewing* kun je de leerlingen snel inzicht geven in het eigen handelen en in het eigen handelen ten opzichte van anderen. Je kunt moeiteloos laten reflecteren op het gedrag, hun wensen, hun doelen, hun kansen en op mogelijke bedreigingen om op die manier de leerlingen verder te helpen dan strikt noodzakelijk voor het behalen van de doelen van het eigen vak. Voor elk type les en op elk gewenst moment is het mogelijk om de 21% toe te voegen; voor klassen waarin de leerlingen moeizaam met elkaar omgaan, voor leerlingen die dreigen te worden buitengesloten, voor leerlingen die niet tegen hun verlies kunnen, voor leerlingen die de deodorant nog niet ontdekt hebben, voor leerlingen die niet ontbijten, voor leerlingen die te veel eten, voor leerlingen die zijn verkleefd met hun mobiel, voor leerlingen die te veel vloeken, voor klassen met veel verschillende culturen, voor alles en iedereen die een extra zetje kunnen gebruiken richting hun volwassenheid kan ons vak een flinke duit in het zakje betekenen wanneer de docent zich bewust is van de '21% PTW'.

Evaluatie van het onderwijs

Binnen het personalistisch lichamelijke opvoedingsconcept vormt het beoordelen als evaluatiemoment van het gegeven onderwijs een hekel punt. Het volgen van de leerlingen gedurende de basisschoolperiode

levert nog geen problemen op omdat het monitoren slechts een stap is om tot gerichte acties over te gaan. Het summatief beoordelen op het vo kent wel degelijk een aantal problemen wanneer we werken vanuit het lichamelijke opvoedingsconcept. Een aantal vak-eigen leerdoelen kunnen namelijk wel getoetst, een aantal vak-eigen leerdoelen kunnen slechts gedeeltelijk getoetst worden én een aantal vak-eigen leerdoelen zouden voor verschillende leerlingen een verschillende norm (een adaptieve norm) vereisen. Probleem is natuurlijk dat het steeds om een uniek eigen vorm van volwassenheid dient te gaan en het ontwikkelen van de eigen beweegidentiteit. Een gegeneraliseerde norm levert dan al snel tegenspraken op. Toetsvormen die veel formatieve momenten kennen, ruimte bieden voor leerwinst en de leerlingen op eigen niveau 'waarderen' hebben de voorkeur. Fitheidstesten zijn mogelijk maar mogen niet als toets worden ingezet. Het verbeter-jezelf-plan dat je schrijft naar aanleiding van de fitheidstesten dan weer wel. Kennistoetsen zijn mogelijk en in de tweede fase van het vo kun je goed werken met opdrachten en reflecties. Sportoriëntatie, de sportkeuzetest en reflectie op eigen motieven tot deelname zijn goed als handeldelingen in te zetten en te toetsen. Zo is er voor het evalueren binnen dit concept nog veel meer mogelijk en is het vooral zaak om bij elke toetsvorm die je bedenkt steeds te checken of deze past bij je visie. Het belangrijkste uitgangspunt bij elke vorm van toetsing binnen het lichamelijke opvoedingsconcept is dat de leerlingen eerlijke informatie ontvangen over wat ze goed en minder goed kunnen, dat ze leren waar hun sterke kanten liggen en ze die ook gewaardeerd zien in de toetsing. Competentiegevoelens zijn de sleutel tot een leven-lang-bewegen, maar het moeten dan natuurlijk wel terechte gevoelens zijn, anders werkt het juist averechts.

Tot slot

Het personalistisch lichamelijke opvoedingsconcept biedt een zeer heldere en bruikbare visie op het vak. Het biedt een sterk antwoord

op de legitimatie-, doelstellingen- en evaluatievraag van de lichamelijke opvoeding op scholen en kan zeer goed worden uitgelegd aan derden. Overtuig je directeur, confronteer je collega Engels of ga eens in gesprek met een leerling uit havo 3 die even geen zin heeft in de gymles en het personalistisch lichamelijke opvoedingsconcept zal ook voor hen een logisch verhaal vormen. Het concept is juist hierom ook erg geschikt om plannen rondom de toekomst van het vak bij jou op school te ondersteunen en te voorzien van een inhoudelijk fundament; Geld voor een beweegvriendelijk schoolplein? Uitbreiding van de sport oriëntatie? Extra gym momenten? De cursus motorisch remedial teaching voor alle LO-collegae? Tijd om een hele nieuwe manier van beoordelen van de LO te ontwikkelen? Met een helder verhaal heb je de beste kans om het voor elkaar te krijgen; het verhaal van de lichamelijke opvoeding van kinderen. ●

Bronnen

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Van Berkel, M., Van Dokkum, G., Mulder, M.J., Nienhuis, J. (2011). *Human movement and sports in 2028. Een blik in de toekomst van lichamelijke opvoeding/bewegingsonderwijs en sport op school*. Enschede: SLO.
 Büchner, H. & Tilborg, C. (1997). *Visies in Beweging. Opleidingsconcept van ALO Tilburg*.
 Platform Onderwijs2032 (2016). *Ons onderwijs2032. Eindadvies*. Den Haag: Platform Onderwijs2032.
 Verkregen van <https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2018/05/Ons-Onderwijs2032-Eindadvies-januari-2016.pdf>
 Van der Loo, H. & Van Dokkum, G. (2015). *Lichamelijke opvoeding op de basisschool*. Groningen: Noordhoff.

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto

Anita Riemersma

Sportonderwijs

Accent op socialisatie en voorbereiding op de sport- en beweegcultuur

Goed leren bewegen vanuit een kleuring 'accenten in socialisatie en voorbereiding op de sport- en beweegcultuur' (sportonderwijs). Dit accent is door Crum (2011) beschreven als conformistisch sportsocialisatieconcept. Bij sportonderwijs dient de bestaande sport- en bewegingscultuur als referentie zonder dat er veel ruimte is voor aanpassingen. Welke keuzes voor het vakwerkplan liggen bij dit accent voor de hand en wat zijn mogelijke praktische consequenties voor ons vak en/of dilemma's binnen deze kleuring? | Tekst Auteurscollectief

Dit accent streeft naar een toename van deelname door leerlingen aan de sport- en beweegcultuur. De wens tot deelname aan de sportcultuur is de laatste jaren versterkt door de COVID-situatie. Als we kijken naar 2020 en de gegevens van NOC*NSF erbij pakken blijkt dat 52 procent van de mensen in Nederland minder is gaan sporten (of gestopt) door de lockdown! Als gekeken wordt naar kinderen van 5-12 jaar is tien procent gestopt en is 62 procent minder gaan sporten. Uit de gegevens van NOC*NSF kan geconcludeerd worden dat er een vrij directe relatie is tussen de lockdowns en de sportdeelname aan georganiseerde sport. Welke keuzes passen bij deze kleuring en dragen bij aan sportparticipatie?

Algemene doelstelling

Laten we vanuit deze kleuring naar de algemene doelstelling van het vak kijken. Het gaat hierbij om sport maatschappelijke toerusting. Met een sportmaatschappelijke toerusting kunnen leerlingen probleemloos overstappen naar en deelnemen aan de sportcultuur. Binnen het voorbereiden op die sport- en beweegcultuur kiezen docenten LO vanuit het

perspectief van het vierveldenmodel van Seghers en Van Reusel (2011) meer formele en traditionele activiteiten. In dat vierveldenmodel wordt er op een continuüm tussen formele en informele activiteiten en tussen traditionele en vernieuwende activiteiten. Echter gaat het om een continuüm en dat resulteert regelmatig in een keuze-dilemma. Waar op dat continuüm ga ik zitten? Wil de docent bijvoorbeeld het arrangement toch wat aanpassen en/of in combinatie met de gehanteerde regels dan gaat er verschuiving plaatsvinden in de kleuring. Een ander bijpassend dilemma is dan de vraag in hoeverre wordt er georiënteerd op het handhaven van een status quo in het sportonderwijs?

Visie op bewegen

Als naast de keuze voor activiteiten stilgestaan wordt bij de dominante visie op het bewegen gaat het bij deze kleuring om ideaaltypische sporthandelingen, technieken en tactieken. Door deze toe te eigenen wordt geleerd goed te bewegen conform hoe er in de sportcultuur deelgenomen wordt. Dit verkleint mogelijk de drempel om daadwerkelijk over te gaan tot verdere participatie in die sportcultuur. Hoe vaak wordt de drempel niet verkleind

doordat collega's zich bijvoorbeeld oriënteren op de mogelijke activiteiten in de sportcultuur in de directe omgeving van de school. Na het maken van die keuze komt de visie op het bewegen weer naar boven. Dit resulteert bijvoorbeeld weer in de vraag hoe ideaaltypisch er binnen de gekozen activiteiten gaat worden gewerkt? Hier is het de collega, de docent LO, met zijn/haar kleuring die bepalend is voor de mate van ideaaltypisch sporthandelingen, technieken en tactieken die gehanteerd gaat worden. Een kritische kanttekening hierbij is of het inderdaad de vrije keuze van de docent is of dat de docent lichamelijke opvoeding een dominant beeld heeft van de sportcultuur inclusief bijvoorbeeld de meer ideaaltypische speelwijze? Zijn wij daar niet allemaal als docenten en goede sporters door genormaliseerd? Juist wij als 'goede bewegers' die allemaal geparticipeerd hebben en vaak nog steeds participeren in die betreffende sportcultuur? Kunnen we deze normaliserende beelden terzijde schuiven? Kunnen we onze keuzes bepalen zonder ons beeld ten aanzien van de gewoontes die er volgens ons gelden in de sport- en beweegcultuur?

Sportoriëntatie

Daarnaast zijn er uiteraard meerdere dilemma's waar de docent mee moet omgaan. Bijvoorbeeld de vraag in hoeverre ga je ideaaltypisch met diepgang werken en/of wordt het meer een mate van oriëntering op die sportcultuur die door jou voldoende geacht wordt om de keuze voor en schakeling naar de sportcultuur te volbrengen? Samenvattend brengt deze kleuring 'accenten in socialisatie en voorbereiding op de sport en beweegcultuur (sportonderwijs)' de nodige dilemma's met

zich mee waar de docent LO keuzes binnen moet maken.

Evaluatie en toetsing

Naast de visie op het leren goed bewegen wordt er ook getoetst bij deze kleuring. Hoe wordt er passend bij de visie op bewegen (ideaaltypische sporthandelingen, technieken en tactieken) getoetst? Als er meer ideaaltypisch gewerkt wordt is het consistente gevolg dat er ook meer op de ideaaltypische sporthandelingen (met respect uiteraard voor het adaptieve beoordelen) wordt getoetst/beoordeeld.

Deze hierboven weergegeven visie op het goed leren bewegen met bijpassende consistente toetsing lijkt voornamelijk te correleren met wedstrijd-georiënteerde sport. Het mogelijke continuüm tussen wedstrijd- en meer recreatief-georiënteerde sport introduceert gelijk een volgend dilemma voor de docent LO, namelijk hoe verhoudt hij/zij zich op dat continuüm tussen meer wedstrijd- en meer recreatieve sport.

Schoolsport

Als er vanuit deze kleuring gewerkt wordt (meer vanuit de wedstrijd-sport) heeft dat mogelijk ook relaties met het aanbieden van bijvoorbeeld naschoolse sportactiviteiten die beter bij de naam schoolsport passen. Bijvoorbeeld dat de docent bij de georganiseerde schoolsport met regelmaat onderlinge wedstrijden tegen andere scholen organiseert. Ook binnen de sportoriëntatie en -keuzeprogramma's, vaak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, waar leerlingen een keuze maken uit activiteiten uit de nabije sportcultuur.

Sportbonden

Als we vanuit een ander perspectief, namelijk die van de sportbonden naar sportcultuur kijken komt de vraag naar boven hoe de sportbonden zich verhouden tot het in stand houden van de status quo binnen de wedstrijdsport. Met andere woorden zijn de sportbonden immers niet regelmatig bezig met aanpassingen van de activiteiten afgestemd op de leeftijd en ontwikkeling

van de jongeren en creëren ze daar geen andere spelvormen/activiteiten bij? Daarmee zouden de sportbonden de huidige status quo als eigenschap van deze kleuring beïnvloeden.

Kortom een boeiende kleuring die zoals ook alle andere kleuringen vergezeld gaat van kritisch reflecterende vragen aan de docent hoe hij/zij vastzit in zijn/haar eigen normalisatie en hoe bepalend die eigen normalisatie is. Daarnaast geeft de kleuring een aantal dilemma's waar de docent zijn of haar keuzes zal moeten maken en die aangeven hoe stringent de kleuring gevolgd wordt. ●

Bronnen

Crum, B. (2011). Vakconcepten: belang en kritische bespreking. In: H. Stegeman, B. Brouwer & C. Mooij (red.). *Onderwijs in bewegen*. Houten: Bohn Stafleu.
Seghers, J. & Vanreusel, B. (2011). Leerlingen en hun bewegingscultuur. In: H. Stegeman, B. Brouwer & C. Mooij (red.). *Onderwijs in bewegen*. Houten: Bohn Stafleu.

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto

Anita Riemersma

KOM VAN DIE STOEL AF!

SCHOOL IN BEWEGING

Heb jij dé Beweesschool van Nederland ook voorbij zien komen op het Jeugdjournaal? En ben je benieuwd welke kansen er bij jullie op school zijn om kinderen meer te laten bewegen? Dan helpen wij je graag verder en dagen je uit om je niet alleen te beperken tot de gymzaal. Juist daarbuiten liggen volop kansen voor het basis- en het voortgezet onderwijs!

Meer informatie vind je op:
www.nijha.nl/beweesschool

PRAKTIJK

KATERN

Moderne stoei-, tref- en mixspelen in het bewegingsonderwijs 1

In een serie artikelen onderzoek ik de volgende vraag: In hoeverre wordt in het bewegingsonderwijs een actueel, gevarieerd en breed aanbod van stoei-, tref- en mix- 'zelfverdedigingspelen' aangeboden? En is de aangeboden variatie representatief voor de actuele stoei-tref en weerbaarheid beweegcultuur? In deze artikelenreeks bestaat de kans dat ik ten prooi val aan mijn eigen vooroordelen, voorkeuren en beperkte blik. Feedback en sparren is daarom meer dan gewenst. | Tekst Erik

Hein

Via de QR-code zijn er ondersteunende video's te bekijken:

bit.ly/3N9ppDS

Opbouw van deze artikelenreeks

Deze serie is opgebouwd aan de hand van onderstaande figuur. De eerste stap is een analyse van stoei-, tref- en mixspelen anno 2022. In stap twee, drie en vier worden stoeispelen verder uitgewerkt. In volgende bijdragen worden de vervolgstappen vijf tot en met acht uitgewerkt waarbij onder meer een relatie gelegd wordt met motorisch leren.

De aanleiding

In gesprekken met 'vechtsport en martial arts liefhebbers' is men vaak verbaasd over wat er aangeboden wordt in het bewegingsonderwijs in vergelijking met wat er in de actuele 'vechtsport wereld' aan de hand is. Zo bestaat stoeien op de alo's en in het bewegingsonderwijs vrijwel geheel uit judo terwijl in de buitenwereld zoveel meer stoeivormen beoefend worden. Denk alleen al aan de mondiale ervaring van de westerse worsteltradities waaronder olympisch worstelen. En de spectaculaire opkomst van Braziliaans jiu jitsu (BJJ) en grappling (Hein, 2021). Iets waar ook mijn studenten op de ALO natuurlijk weet van hebben.

Deze discrepantie was eerder te zien bij trefspelen. Jongeren hadden de karate en judo dojo al lang verlaten en

waren gaan kickboksen. In onderzoek voor mijn in 2019 verschenen KVLO boek 'de kick van kickboksen' (Hein, 2018) was echter over trefspelen weinig onderwijskundigs en didactisch te vinden. Met uitzondering van een paar boeken zoals die van Jan Kallenbach en het boek 'all round zelfverdedigingspelen'. In gesprekken met de auteurs van het boek Spelinzicht bleek ook daar trefspelen niet aan de orde te komen. Dit terwijl jongeren massaal gingen kickboksen, behalve in de LO.

Het aanbod van zelfverdediging in vormen van stoei-, tref- en mixspelen in bewegingsonderwijs is onvoldoende

Foto 1 Braziliaanse jiu jitsu voor kinderen

En waar is de combinatie van stoeien en treffen (mixspelen) te vinden in de LO en op de alo's? Mixspelen zoals bijvoorbeeld het jiu jitsu fighting system van de Judo Bond, het Braziliaans jiu jitsu of sambo en mixed martial arts.

Tot slot, in het bewegingsonderwijs spreken we vaak over 'zelfverdediging' als overkoepelende term voor stoeien en treffen. Als er ergens sprake is van een noodzakelijke verbinding tussen stoeien en treffen dan is het wel binnen zelfverdediging. Daar zijn stoeien en treffen onlosmakelijk verbonden. Dit zie je in moderne programma's maar ook in alle klassieke oosterse martial arts: stoeien en treffen worden gecombineerd.

Om het gesprek te openen kom ik met de volgende stelling: op dit moment is het aanbod van de stoei-, tref- en mixspelen en hun onderbouwde en beschreven uitbouw naar zelfverdediging en weerbaarheid in het bewegingsonderwijs qua variatie, representativiteit en actualiteit onvoldoende.

Een eerste voorstel

Al schrijvend en discussiërend met alo- en vechtsportcollega's doe ik een eerste voorstel in de vorm van een piramide (zie figuur 2). De basis wordt gevormd door stoei- en trefspelen die daarna uitgebouwd kunnen worden naar mixspelen. Dit is de combinatie van stoeien en treffen zoals in jiu jitsu en BJJ, dat bijvoorbeeld aangeboden

wordt op de Halo bij collega Anco Bulk. Deze drie beweeg- en betekenisgebieden vormen de basis voor de tweede trede: fysieke zelfverdediging, een serieus onderbelicht onderwerp. Fysieke agressie is realiteit en hiermee omgaan is net zo nodig als een zwem-of EHBO-diploma. Ook voor alo-studenten en LO-docenten. Daarbij spelen naast stoei- en trefvaardigheden ook situatiebewustzijn, attitude, lichaamstaal en de-escalatievaardigheden een rol. Ook de werkvormen zijn anders in zelfverdediging en betreffen met name scenario-training en rollenspelen.

De derde trede wordt gevormd door weerbaarheid. Niet te verwarren met fysieke zelfverdediging. Als werkdefinitie wordt weerbaarheid opgevat als opkomen voor eigen wensen, grenzen en behoeften en daarbij rekening houdt met de wensen en grenzen van een ander. Weerbaarheid is het midden tussen agressief en subassertief zou je kunnen zeggen.

De piramide doet recht aan de (culturele) diversiteit van vechtkunst en vechtsport en biedt ruimte voor een representatief en gevarieerd aanbod. De invoeging van het begrip 'bron' en 'bronsporten' maakt het mogelijk te kiezen voor meer dan bijvoorbeeld judo en boksen.

De kwestie van terminologie

Woorden en taal doen er toe bij het onderwerp van dit artikel en maakt schrijven over dit onderwerp lastig. Zo is de term 'zelfverdediging' misleidend (Hein, 2021; De Raad, 2014). Want judo nog boksen nog karate enzovoorts hebben weinig te maken met realistische fysieke zelfverdediging. Die les is al wel geleerd bij politie en andere professionele zelfverdediging programma's. Zo lopen we op straat niet op blote voeten, vindt geweld niet plaats op een judomat en is 'een tegen een' op straat meer uitzondering dan regel. Nog niet te spreken over verbale

Figuur 1 Opbouw van artikelenserie

de-escalatievaardigheden, lichaamstaal en juridische aspecten die in 'stoeien en treffen' maar ook in vechtsport ontbreken. Is vechtsport dan een goede term? Nee, want dan zit je met de pedagogisch onhandige term 'vechten' en ook sport roept niet altijd applaus op bij pedagogen.

Bij verder inzoomen ontstaat dezelfde terminologische uitdaging. Noemen we stoeien bijvoorbeeld judo, grappling of worstelen? En versmallen we hiermee stoeien tot slechts een van de vele stoei-tradities? In een artikel in 'Sportgericht' (Hein, 2021) heb ik uitgebreid beschreven dat 'stoeien' niet versmald moet worden tot slechts één bronsport, neem als voorbeeld judo. Dat zou als gevolg hebben dat vele andere stoeivormen buiten beeld blijven. Maar bijvoorbeeld ook als een van de vele nadelen de sterke gerichtheid op het werken met het judopak. Waardoor het technisch arsenaal en dus de variatie en exploratie mogelijkheden in spel beperkt blijven. Zo blijven 'direct op het lichaam' tactieken en technieken uit worstelen buiten beeld. Bovendien hebben we op school meestal geen judopakken en is een pak voor transfer naar zelfverdediging bezwaarlijk.

Ook is er door de jaren heen een beperking in toegestane judo wedstrijdtechnieken ontstaan die wederom het stoeispel versmallen. Ook de wedstrijdregels van het judo maken stoeien eenzijdig gericht op bijvoorbeeld het staande stoeien.

Foto 3 Submission grappling

Tot slot en in lijn met de doelen van het bewegingsonderwijs doet de focus op enkel judo als stoeivorm de vele andere verschijningsvormen van stoeien te kort. Dit past niet bij een representatieve introductie in de 'vechtsport cultuur'. Zeker niet de actuele vechtsportcultuur waarin worstelen, grappling en Braziliaans jiu jitsu (BJJ) zeer populair zijn. Maar ook een eenzijdige smalle keuze voor bijvoorbeeld worstelen, BJJ of grappling resulteert in dezelfde versmalling. Vandaar de keuze voor 'stoeien' en 'stoeispelen'. Dit biedt de mogelijkheid om een diversiteit aan bronsporten aan te bieden en is een directe verbinding met het belangrijke 'conceptspel'. In deze bijdrage kies ik in de context van bewegingsonderwijs daarom voor de term stoei-, tref- en mixspelen.

Verschijningsvormen van stoeien

Stoeispelen kun je naar doel onderverdelen in diverse verschijningsvormen namelijk: spel, sport, brede fysieke en motorische ontwikkeling, zelfverdediging, weerbaarheidstraining en als psychomotorische interventie. Deze verschijningsvormen ontleen hun grondvormen, technieken en tactieken aan een aantal bronsporten. Sommige bronsporten passen beter bij bepaalde doelen dan andere. Daarnaast is ook de affiniteit van de docent met een bronsport een belangrijke factor.

Stoeien als sport

Dit is de wedstrijdvariant. Denk aan Grieks-Romeins of vrije stijl worstelen, sambo worstelen, submission grappling, (Braziliaans) jiu jitsu of judo. Hierbij gaat het erom te winnen van een tegenstander volgens geïnstitutionaliseerde wedstrijdregels. Omdat ik om mij heen soms andere geluiden hoor, wil ik hier graag gezegd hebben dat competitie niet per definitie onpedagogisch of niet vormend is. Sport heeft zijn eigen vormende waarden, maar uiteraard ook zijn valkuilen.

Stoeien als brede fysieke en motorische ontwikkeling

In dit domein staan vooral de grondvormen van stoeien centraal. Denk aan duwen, trekken en tillen, in oefen of in spelvorm. Zo gebruikt Alo-collega Ronald Mijzen stoeien vanuit de ASM-gedachte in de topsport voor vier

Foto 2 Schoolgrappling, zonder judopakken

Figuur 2 Piramide van stoei-, tref- en mixspelen

doelen (Hein, 2021):

- Grondproof, als sporters niet bang zijn voor de grond en dus durven te vallen dan hebben ze veel meer vrijheid in hun bewegingen. Je zal bijvoorbeeld geen omhaal maken als je bang bent om te vallen et cetera.
- Contactproof, niet bang zijn voor impact van andere lichamen tijdens het sporten.
- Voorbereidend op krachttraining. Stoeispelen worden ingezet bij de jongere jeugd om de lichamen functioneel sterker te maken op dat moment en als brug naar de krachttraining met eigen lichaam en (daarna met gewichten) op latere leeftijd.
- Teambuilding: voor teamsporters werkt het ook goed in de teambuilding omdat je elkaar aanraakt en niet alleen maar langs elkaar sport. Je voelt elkaars lichaam en dus de capaciteiten van je teamgenoten. Handbal is een teamsport waar dat al meer in de sport zelf voorkomt. Daar kan het stoeien een grote meerwaarde hebben.

Tot slot kunnen stoeivormen ingezet worden voor het betekenisgebied 'fitheid' zoals beschreven in Curriculum: nu: het uitvoeren van (een serie) bewegingen, waarbij de intensiteit varieert. Duwen, trekken, tillen, slepen, rollen en vallen kunnen ook geweldig ingezet worden als workout in het bewegingsonderwijs (Hein, 2019)

Stoeien als (fysieke) zelfverdediging

Hier gaat het om het humaan controleren van fysieke agressie tussen leerlingen, tussen leerling en docent of voor persoonlijke zelfverdediging. Vele tactieken en technieken uit stoeispelen komen hierin terug, zoals de controleposities en vooral de ervaring van het werken met fysieke weerstand in stoeisituaties. Tegelijk zijn niet alle stoeitactieken en technieken uit de stoeispelen hier geschikt! Ongeschikt zijn bijvoorbeeld werptechnieken met een groot risico op letsel indien toegepast op straat. Of op je buik draaien als in judo in een zelfverdediging situatie. Bovendien spelen juridische vaardigheden als proportioneel en subsidiair handelen een belangrijke rol. Kortom, fysieke zelfverdediging maakt gebruik van stoeispelen maar vraagt nog veel meer kennis en kunde! Zie voor meer details mijn artikel 'fysiek ingrijpen op school' in LO Magazine 2 (Hein, 2018).

Stoeien als weerbaarheidstraining

In dit domein, dat niet verward moet worden met zelfverdediging, worden met name sociaal-emotionele en communicatieve doelen nagestreefd. Thema's als grenzen aangeven, de rol van lichaamshouding en lichaamstaal, opkomen voor jezelf of juist afstemmen op een ander worden geoefend via fysieke stoeivormen.

Stoeien als psychomotorische interventie

Hierbij worden stoeivormen therapeutisch ingezet bij een specifieke problematiek (Marich, 2022). Dat kan bijvoorbeeld gaan over een seksueel traumatische ervaring waarbij contact met het eigen lichaam of de nabijheid van een ander lichaam het onderwerp is. Stoeien biedt een extra dimensie vanwege het fysieke contact, waarvan we weten dat dit zowel helend als bedreigend kan zijn. Thema's zijn herkennen van lichaamssignalen, werken aan afstand en nabijheid, omgaan met ruimte en kracht, vertrouwen en ontspanning. In deze verschijningsvorm speelt de opbouw van lichamelijk contact een belangrijke rol. In 2022 verschijnt ons boek over 'vechtsport als therapie' waarin diverse auteurs dit thema belichten.

Stoeien als spel en spelen

In de volgende bijdrage wil ik langer stilstaan bij de verschijningsvorm van stoeien als spel, zoals vanuit *Teaching games for understanding*. In tegenstelling tot een techniek of vormgerichte benadering is het spelen van het spel hier het vertrekpunt. Spelgedrag vertaald naar stoeispelen houdt in dat ontdekken, exploreren, uitproberen en oplossingen bedenken essentiële kenmerken zijn. En niet een ideale techniek of vorm zoals bij een technische methodiek en didactiek. De spelbenadering legt tenslotte ook andere accenten dan de sportbenadering omdat speldoelen en spelregels van de sport gerelativeerd worden. ●

Bronnen

Scan de QR-code naar de bronnen

bit.ly/3zJxyY

Contact

info@erikheinacademy.com

Erik Hein is docent aan de ALO van Amsterdam

Kernwoorden

stoeispelen, trefspelen, mixspelen

→ STROOIEN MET STUKJES GELUK

BIJZONDERE VERHALEN UIT HET BEWEGINGSONDERWIJS

In 1926 schreef Theo Thijssen De gelukkige klas, over meester Staal, onderwijzer op een Amsterdamse volksschool. Die is er gewoon een van dertien in een dozijn. Hij heeft dus best vaak het gevoel zijn greep op de klas even kwijt te zijn.

Maar er zijn ook momenten dat het hem lukt alle kinderen hun kans te geven, ongeacht hun mogelijkheden, ongeacht hun afkomst. Dat hij erin slaagt ze vertrouwen te geven in eigen kunnen. Dat hij het voor elkaar krijgt te 'strooien met stukjes geluk'. Dat overkomt zeker de bewegingsonderwijzers in dit boek. Nou ja, het overkomt ze

niet, ze boksen het voor elkaar, ze doen het zelf – dat heet vakmanschap.

Lees over Els (13) die tranen van geluk huult als ze voor het eerst over de kast springt. Over Anne, voor wie de hele wereld aan haar voeten ligt nu ook zij de koprol kan. Over Fenna, die de voor haar te hoge lat gewoon wat lager legt en zo ook kan wat de anderen kunnen. Over Olaf, die 'achterloopt' maar nu wel zonder zijwieltes fietst. En over die andere bijzondere kinderen. Ze zijn allemaal gelukkig omdat ze worden gezien en omdat het hun is gelukt. Draait het daar uiteindelijk niet om?

€12,99 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-67-8

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

→ In samenwerking met Arko Sports Media

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ SPELINZICHT

EEN SPELER- EN SPELGECENTREERDE DIDACTIEK VAN SPELSPORTEN

In dit boek worden, aan de hand van het speler- en spelgecentreerde vakdidactische model Spelinzicht, richtlijnen en concrete handvatten aangereikt waarmee in de spelsportpraktijk (nog) beter ingespeeld kan worden op de uiteenlopende (beweeg)niveaus van leerlingen en spelleeractiviteiten op maat gemaakt kunnen worden. Dit alles met als doel de leerprocessen van leerlingen te optimaliseren en hen met (nog) meer spelinzicht en spelplezier succesvol te laten deelnemen aan spelsportactiviteiten.

Spelinzicht bestaat uit twee delen. Het eerste deel heeft betrekking op een theo-

retische uiteenzetting en verantwoording van de in deel 2 uitgewerkte praktijkvoorbeelden. Deze praktijkvoorbeelden zijn gecategoriseerd aan de hand van de 'spelfamilies' van de doelspelen, terugslagspelen, inblijf- en uitmaakspelen en mikspelen en uitgewerkt aan de hand van de verschillende speluitdagingen.

Deze derde druk is herzien, aangevuld en geactualiseerd. Het boek is gericht op leraren lichamelijke opvoeding al dan niet in opleiding, maar zeer zeker ook bruikbaar voor andere, eventueel in opleiding zijnde, professionals in de wereld van sport en bewegen, zoals trainers/coaches, buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen.

GEHEEL
HERZIEN!

€44,95 incl. btw

ISBN 9789072335692

Auteurs: Gwen Weeldenburg, Enrico Zondag en Frank de Kok.

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

→ In samenwerking met Arko Sports Media

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

Chudan; zelf de principes ontdekken en toepassen 3

Dit is een vervolgartikel in een reeks over leren judoën met een methodisch-didactische blik zoals dit op de Calo wordt gedoceerd. In dit artikel beschrijven we de tweede fase van het leerproces: Chudan. De tweede fase kenmerkt zich door het ontdekken en toepassen van de judoprincipes en geven we voorbeelden van arrangementen en leervoorstellen die in deze fase worden gehanteerd. | Tekst Herman Verveld en Engbert Flapper

Judoprincipes

Zoals we in de proloog in LO Magazine 3 hebben beschreven is het leerproces van judo verdeeld in drie fasen:

- 1 Gedan (spelen, ervaren van het spelprobleem)
- 2 Chudan (tijdens het spelen zelf de principes ontdekken en toepassen)
- 3 Jodan (principes en morele code op en buiten de mat toepassen).

In dit artikel gaat het over de tweede fase van het leerproces; Chudan. De fase waarin de leerlingen de introductie van judo hebben gehad en waarin ze het spelprobleem en elkaar hebben verkend. De judoprincipes zijn: het actie-reactieprincipe, gebruik maken van de kracht van de tegenstander en gebruik maken van je eigen lichaamsgewicht (Roux, 2013).

Alleen in randori worden deze principes door de leerlingen aan de lijve ondervonden, je voelt doordat je elkaar letterlijk vastpakt de energie, kracht van de ander en je eigen mogelijkheden die je op dat moment hebt om de ander mogelijk te verrassen en

tot een houdgreep te komen.

In tekeningserie 1 (vriendjesjudo) beschrijven we de judoprincipes in beweegtaal.

De leerling in het witte judopak duwt tegen degene in het blauwe judopak en roept hiermee een reactie op (actie-reactieprincipe). Deze reactie (die groter is dan de actie) wordt vervolgens gebruikt om degene in het blauwe pak over je heen te trekken (gebruik maken van de kracht van de tegenstander) om vervolgens een houdgreep te kunnen maken. Tijdens de gehele actie en bij het controleren van de houdgreep probeert de leerling in het witte pak zoveel mogelijk gebruik te maken van zijn lichaamsgewicht. Op deze wijze wordt zo weinig mogelijk energie verbruikt om tot een maximaal resultaat te komen. Voor de leraar is het in het begin lastig te zien of en in welke mate de leerlingen gebruik maken van de judoprincipes. Iedere situatie is anders, de acties en initiatieven lopen door elkaar en volgen elkaar snel op. Ook voor de leraar is

er sprake van 'randori' wat letterlijk grip op chaos betekent. Hij zal enige moeite moeten doen randori te duiden. Ook dit is een leerproces.

In deze (tweede) fase van het leerproces richten we ons op de judoprincipes die in randori (sparrend spelen) ontdekt en toegepast worden in plaats van het leren van losse technieken. In randori zitten we nog in het tweede deel van de drietrapsraket (beweegsituatie – belevenis – beweeghandeling), leerlingen moeten ervaren dat zij de les meemaken, letterlijk, als belevende subjecten. Zij kunnen het proces beleven hoe het zou zijn als zij dit al wel geleerd hebben. Leerlingen ontdekken wat handig en minder handig is, wat bij de één wel en bij de ander weer niet werkt. Ook leren ze gunstige en ongunstige situaties herkennen. Situaties waaruit je wellicht voordeel kunt halen en situaties waarin beter niet in terecht kunt komen. Om de judoprincipes te ontdekken hebben de leerlingen tijd nodig, deze tijd moeten we ze geven. Als we te snel met 'de oplossing' komen ontnemen we de leerlingen de kans het zelf te ontdekken en hiermee een euforisch en leerrijk moment te beleven. Zelf ontdekken maakt dat je eigenaar bent van het proces en de uitkomst, dit impliciete leren zorgt er tevens voor dat je het beter onthoudt en kunt toepassen. Het worden geen trucjes die in randori toch niet werken, want jouw tegenstander reageert altijd net even anders.

Tekeningenserie 1

Metaforen

Om leerlingen in de juiste richting te sturen (of beter gezegd te begeleiden) waarin de judoprincipes ontdekt kunnen worden maken we in deze fase van het leerproces vooral gebruik van metaforen. Door metaforen te gebruiken geef je de richting aan waarin de leerlingen het antwoord moeten zoeken, ze voelen wat je bedoelt maar krijgen de mogelijkheid het principe zelf te ontdekken.

Een bekende metafoor waarin het judoprincipe 'ju' (gebruik maken van de kracht van de tegenstander) wordt verduidelijkt luidt als volgt: Vele honderden jaren geleden stond een kleine Chinese jongen, Li-Tei-Feng, aan de oever van de machtige Jantsee en keek uit over het geelkleurige water. Li-Tei-Feng was klein en zwak en hij was onder de indruk van de kracht van de geweldige rivier. Was ik maar zo sterk als de Jantsee, dacht hij. Plotseling werd het aardedonker en even later raasde er een tyfoon over het land, die alles vernietigde en met zich mee sleurde. Li-Tei-Feng sprong snel in een gat en maakte zich zo klein mogelijk. Toen de storm voorbij was keek de kleine jongen om zich heen. Alles was kapot of weggeblazen en de machtige sterke bomen waren als luciferhoutjes omgeknakt. Tot zijn grote verbazing echter zag hij dat er nog één boompje in leven was: een kleine nietige wilg. De kleine wilg had geen weerstand gegeven aan de verwoestende kracht van de tyfoon, maar was met diens kracht meegegaan. Hoe de storm ook beukte, nooit vond hij verzet, omdat de wilg steeds doorboog, soms wel tot zijn kruin de grond raakte. Na de verschrikkelijke storm was de kleine wilg de enige overlevende in de verre omtrek. Dit principe van meegeven werd het belangrijkste principe in het judo. (www.hugolumens.nl)

Enkele nieuwe startsituaties

In randori maken we ook gebruik van verschillende startsituaties. Door nog enkele nieuwe startsituaties te introduceren wordt niet alleen de beleving maar ook de speelmogelijkheden vergroot. Iedere startsituatie levert immers andere posities ten opzichte

Tekeningenserie 2

van elkaar op, waardoor de leerlingen tot andere oplossingen moeten komen om het spelprobleem op te lossen.

Leerlingen zitten met de ruggen tegen elkaar en rollen zijwaarts beiden naar hun linker of rechter schouder. Als ze één keer getold hebben komen ze weer min of meer weer met de ruggen tegen elkaar uit maar dan met het gezicht 180 graden de andere kant op. Na 1-2 rondjes tellen (wat je van tevoren afsprekt) begint de randori (zie tekeningenserie 2).

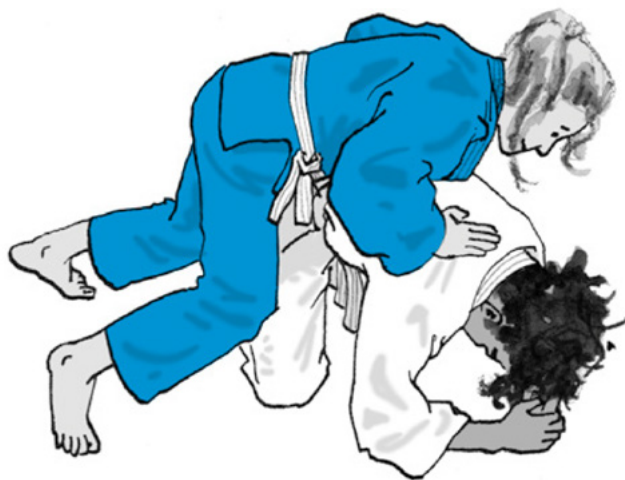
Eén leerling zit op ellebogen en knieën, de ander steunt met zijn buik/borst op de rug van de ander en draait rondjes om de ander heen. Op initiatief (van de leerling met het blauwe pak) start de randori (zie tekeningenserie 3).

Van startsituaties naar scenario's

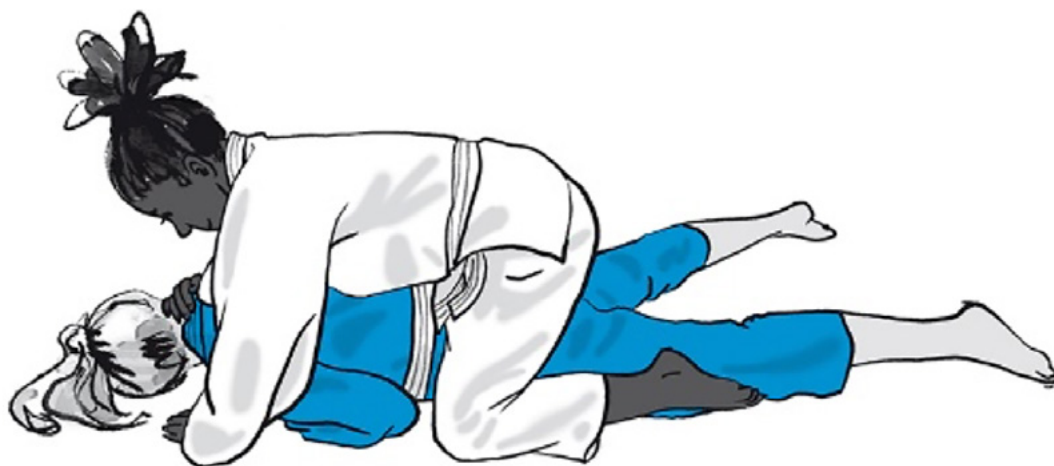
Doordat de leerlingen al wat verder in het leerproces zijn (spelprobleem beter begrijpen en meer gericht zijn op de ander dan op zichzelf) kunnen we de randori-tijd wat opschroeven van 30 seconden naar één tot anderhalve minuut. Tijdens de wat langere randori's ontstaan er verschillende scenario's. Een scenario is hierin het verloop van wat zich voordoet na een startsituatie (als dit, dan dat), in de wetenschap dat het verloop onvoorspelbaar is. Scenario's geven ruimte aan leerlingen om zelf beslissingen te nemen over het wat en hoe ze het gaan doen. De situatie en de reactie van de ander is immers iedere keer anders. In het verloop van de scenario's komen leerlingen vaak met een 'omweg' tot een houdgreep of lopen min of meer vast. Immers in het tegenstrijdig belang laat niemand zich gemakkelijk omduwen en vastpakken in een houdgreep. Soms vlucht de één op zijn buik of omstrengeld snel een been van de ander, voordat hij in de houdgreep terecht komt.

Zo is er een aantal zogenaamde tussenposities te benoemen die regelmatig tijdens randori voorkomen. Soms vluchtig en soms zijn deze tussenposities wat duidelijker zichtbaar. Vanuit deze tussenpositie (herkenbaar voor de leerlingen) heeft vaak één leerling het voordeel waarin hij het initiatief

Tekeningenserie 3

Tekening 4

kan nemen. Echter de andere leerling is zeker niet kansloos en loert op een mogelijkheid waarin hij het initiatief kan overnemen, zich gunstiger kan positioneren en wellicht tot een houdgreep kan komen. Van belang is dat als we inzoomen op een tussenpositie, we voor beide leerlingen een scenario (mogelijkheden) belichten. Als de één dit doet zou de ander wellicht dat kunnen doen en vice versa.

Een voorbeeld van een tussenpositie waarin we een scenario kunnen uitwerken is als één leerling op zijn buik ligt en de ander bovenop zijn rug zit (zie tekening 4). Deze tussenpositie zou bijvoorbeeld kunnen ontstaan na een startpositie van randori waarbij de ander je aanvalt en jij snel moet vluchten naar je buik om niet in een

houdgreep terecht te komen. Een houdgreep is een positie waarin de ander grotendeels op zijn rug gecontroleerd wordt en de benen van degene die de controle heeft vrij zijn. De wijze waarop dit gebeurt is niet van belang maar ondergeschikt. Dit omdraaien kan op verschillende manieren waarbij je er rekening mee moet houden dat degene die op zijn buik ligt het initiatief kan overnemen, als je hiervoor te veel ruimte geeft. Degene op de buik zal, zodra hij wordt aangevallen, zich moeten herpositioneren om aan de actie van de ander te ontsnappen. Hij zal de ruimte die geboden wordt moeten benutten en daar waar mogelijk zelf ruimte moeten creëren om het initiatief van de ander af te slaan en/of over te nemen. ●

Bronnen

Verveld, H. (2016). 'Juf, leer mij het zelf te doen!': over de ogenschijnlijke controverse tussen pedagogiek en onderwijskunde; kindgericht of sportgericht lesgeven in het bewegingsonderwijs. *Lichamelijke opvoeding* 104 (4) 6-8.

Roux, P. (2013). *The art of judo*. Zimmermann, Printing Press.

Walinga, W. (2019). *Bewegen loopt, lukt en leeft*. Interne publicatie Calo Windesheim.

Contact

EF.Flapper@windesheim.nl

hd.verveld@windesheim.nl

Engbert Flapper is docent judo aan de Calo Windesheim.

Herman Verveld is opleidingsdocent aan de Calo Windesheim.

Tekeningen

Irene Goede

Kernwoorden

judospellen, judo als spelprobleem, didactische praktijktheorie

Padel en pickleball

Een succesanalyse vanuit een spel-gecentreerde benadering

Terugslagspelen kennen een enorme opleving in onze beweegcultuur. De opkomst van padel is daar het grootste voorbeeld van. Het lijkt of er bijna niemand te vinden is die geen liefhebber van dit 'nieuwe' sportspel is. Voormalige voetbalprofs en acteurs spreken zich in de media lovend uit over het spel. Sportminnend Nederland is inmiddels uitgerust met een flinke basis aan regelkennis om op verjaardagen te delen. Is het meer dan een randstedelijke hype? Wat is het succes van deze sport? Kunnen we de gunstige elementen gebruiken om in het bewegingsonderwijs kinderen te enthousiasmeren voor terugslagspelen? In dit artikel een beschouwing op padel vanuit een spel-gecentreerde benadering en een ondersteuning voor het in het vorige nummer beschreven spel pickleball als geschikte terugslagspelen variant in het bewegingsonderwijs. **Tekst Wytse Walinga**

Succesfactoren

Het analyseren van het succes van padel kan vanuit meerdere invalshoeken. De rol van eerdergenoemde positieve media-aandacht draagt daar natuurlijk stevig aan bij. De aantrekkelijke omgevingen (padelclubs met een *beachvibe*), het samenspel, en aantrekkelijke doorontwikkelde materialen zijn ook een mogelijke oorzaak. Dit artikel ontkent daarvan de aantrekkingskracht niet maar neemt een andere insteek, namelijk die van spel-gecentreerd leren en spelbalans analyse (Koekoek, Dokman & Walinga, 2014).

In het beschrijven van het succes van padel wordt vaak het vergelijking met tennis gemaakt. Voor tennis zou jarenlange training nodig zijn voordat er enigszins spel mogelijk is en bij

padel is er in korte tijd voor velen al een mooi spel mogelijk.

Succesanalyse

De toegankelijkheid van padel past goed bij uitgangspunten van een spel gecentreerde benadering. Deze benadering kenmerkt zich door het spel en de speler (en daarmee originele spelbetekenis) centraal te zetten in een leerproces. Dit in tegenstelling tot het aanleren van technieken als losse vaardigheden. Met name het 'Teaching Games for Understanding' model van Bunker & Thorpe (1982) heeft in dat kader veel aandacht gekregen. De kern in deze benadering is daarom het ontwerpen van spelen die hun 'hoofduitdaging' behouden. Hierdoor kunnen spelhandelingen (waar techniek integraal onderdeel van is) in de volle betekenis van het

spel geleerd. Techniek wordt dan een wijze om dat spelprobleem beter op te lossen in plaats van een voorwaarde om het spel te kunnen spelen. Hoe zit dat bij padel?

Balans als voorwaarde

Padel kenmerkt zich, ook bij beginners door relatief lange rally's. De duur van de rally drukt uit hoe moeilijk het is om een bal zo te spelen dat de spelers hem niet meer terug kunnen plaatsen. De rally weerspiegelt de balans tussen aanvallende complexiteit (punt scoren) en verdedigende complexiteit (punt voorkomen). Bij tennis voor beginners is er relatief snel een einde aan de rally. Bij padel zien we dat door materiaal en baankenmerken (de bal blijft in het spel door de glaswand) beide rollen elkaar beter in balans houden voor beginnende én gevorderde

spelers. Het is ten opzichte van tennis relatief makkelijk om een bal (gericht) in te plaatsen, tegelijk leidt dit niet snel tot een score omdat dit ook relatief makkelijk te voorkomen is met een eigen plaatsing van de bal. Daarmee ontstaat het aantrekkelijke spel van de rally waarin er gestreden wordt om initiatief. Dat moet uitmonden in een score zonder dat de hantering in de weg zit om dit te realiseren. Dit is essentieel om leerhulp betekenis te laten krijgen voor de spelers. Neem het tactisch-didactische *Four-R's* model van Hopper (2003): *Read, Respond, React and Recover*. Vrij vertaald: lees de tegenspeler, bereid je voor op de acties van de tegenspeler, reageer op de actie van je tegenspeler en neem daarna weer een gunstige uitgangspositie in. Deze spel-tactische handelingen zijn overduidelijk ook relevant voor het spelen van een goed padel-spel. Om dit te kunnen leren zal er enigszins een rally moeten ontstaan bij spelers om de betekenis van deze handelingen te voelen. Daarna kan er een bijpassende uitvoering worden verkend. De balans is dus essentieel voor de aantrekkelijkheid en is ook essentieel voor beter leren spelen.

Lessen voor bewegingsonderwijs

De toegenomen aandacht voor padel zal leiden tot pogingen van docenten bewegingsonderwijs om elementen van padel in de lessen te integreren. Wanneer dat vanuit een spel-gecentreerde benadering gebeurt, dan richt deze zoektocht zich op het vinden van een spel waarin de hoofdbetekenis in balans naar voren komt. Tegelijk zal de zoektocht zich richten op aantrekkelijke kenmerken van padel. Het kenmerkende gebruik van de (glas) wand bijvoorbeeld kan in sommige spelontwerpen gebruikt worden. Er zijn echter ook wat beperkingen zoals: gebrek aan twee kale muren in gymzalen, de moeilijkheidsgraad van een slag die vanaf de achtermuur komt, de kleine ruimte in zalen waardoor de bal snel bij een speler is, padel-ballen die snel zijn en doorschieten op een gymvloer, de snelheid die een gemiddeld padel-racket toch nog aan een bal geeft et cetera. Hoe kunnen we desondanks leerlingen toch introduceren

Foto 1 Pickleball-set

Pickleball kan gespeeld worden op een derde zaaldeel met een laag volleybalnet

in activiteiten uit deze aantrekkelijke spelcategorie? Hoe vergroten we mogelijk daarmee hun kans om ook in de toekomst van dit type activiteiten te genieten?

Pickleball het 'padel' van bewegingsonderwijs?

In een methodische lijn van makkelijk naar moeilijk wordt padel voor tennis geplaatst. In het bewegingsonderwijs wordt het een interessante uitdaging

om elementen van padel te integreren. Maar binnen een methodische lijn van terugslagspelen kunnen we een 'transfer' verwachten van vaardigheden tussen verschillende racketsporten. Om die reden in dit artikel een ondersteuning van de aanbeveling voor het Noord-Amerikaans terugslagspel dat de potentie heeft om in de start van deze methodische lijn een plaats in te nemen: pickleball. Pickleball heeft kenmerken van padel, tafeltennis, badminton en tennis. Door middel van testen in het voortgezet onderwijs (onderbouw en bovenbouw) en op de alo blijkt dat er inderdaad al snel het gewenste rallyspel ontstaat.

Dit komt vooral door het zeer geschikte materiaal, (zie foto 1) maar ook door de 'kitchen'-regel waarin aan beide zijden van het net een zone is waarin geen directe volleys gespeeld mogen worden. Hiermee wordt voorkomen dat een volley te dominant wordt in het spel. De volley is desondanks nog steeds een veel gespeelde bal in pickleball maar wel achter de rode zone in het midden (foto 2). Ook de *Two bounce rule* waarin ook de

Foto 2 Pickleball op een derde deel gymzaal met laag volleybalnet

return eerst moet stuiten draagt hieraan bij. Kijk voor meer speluitleg deze pickleball explained video:

Uitleg pickleball

bit.ly/394OROp

Extra ontwerpsuggesties voor de praktijk

Naast het spelen in een grote sporthal (zie gepubliceerde foto's in LO Magazine 4) kan in de praktijk van het bewegingsonderwijs het spel gespeeld worden op een derde zaaldeel op een laag volleybalnet (foto 2). Deze is iets hoger dan het officiële net maar dat komt de rally bij beginners juist ten goede. Vanwege de muren die dicht op het veld komen is het raadzaam om een lijn te trekken (groene lijn in de foto) waar de service en de return vóór moeten stuiten. Omdat de bal verplicht moet stuiten na een serve komen spelers anders te veel in problemen bij een diepe service of return.

Ontwerp rally

De spelcategorie terugslagspelen (over en weer inplaatsen) kent veel spelvarianten. Tafeltennis, spikeball, volleybal, smashball, slootbal, lijnbal, tennis, badminton, padel, squash, et cetera. Voor alle spelen in deze categorie zou de rally één van de eerste zaken moeten zijn waar een docent naar kijkt. Het geeft een zeer concrete aanleiding voor een ontwerp op de hoofduitdaging van het inplaatsen van het speelvoorwerp en tegelijk het voorkomen daarvan. Veldgrootte, materiaal, hanteringsregels en spelersaantallen zouden in dienst moeten staan van het realiseren van een rally. Een rally die in bijna alle gevallen direct eindigt is dan onwenselijk maar één die nooit stopt ook. Een rally in een partijspel die bijvoorbeeld gemiddeld drie netpassages kent, biedt een kansrijke leeromgeving. Door dit concreet als uitgangspunt voor het ontwerp te nemen (spelbalans-analyse) in plaats van te starten met het oefenen van voorwaardelijke technische bagage verzekert de docent zich ervan dat het leren plaats kan vinden in de volle betekenis van de hoofduitdaging. Leerhulp (ook op hantering) wordt dan 'logisch' en begrijpelijk en zelfs zonder leerhulp wordt er in dit type spelen al veel geleerd. De

populariteit van padel (een rally spel pur sang) en potentieel ook pickleball leert ons dat dit een kansrijke aanpak is omdat het ook de aantrekkelijkheid van een spel verhoogt. ●

Bronnen

- Bunker, D., & Thorpe, R. (1982). A model for the teaching of games in the secondary school. *Bulletin of Physical Education*, 10.
- Hopper, T. (2003). Four Rs for tactical awareness: Applying game performance assessment in net/wall games. *Teaching elementary physical education*, 14.
- Koekoek, J. Dokman, I. & Walinga W. (2014) *Sportspelen*. Boom uitgevers, Amsterdam

Contact

gw.walinga@windesheim.nl

Wytse Walinga is speldocent en onderzoeker aan de Calo op Hogeschool Windesheim en daar verbonden aan het Jeugdsport centrum welke innovaties ter verbetering van jeugdsport initieert. Met dank aan collega opleidingsdocent Michiel Kruiswijk voor het samen testen.

Foto's

Wytse Walinga

Kernwoorden

padel, pickleball, spel-gecentreerde benadering, spelontwerp

AirTrack Factory

Springen
Freerunning
Steunspringen
Salto springen
Conditie
Breed motorische vaardigheden

AIRTRACK

TAKEOFF SET

Dé totaaloplossing akoestiek onder één dak!

Akoestische kennis en innovatie

U wilt uw sportaccommodatie toekomstbestendig maken door (op)maatgericht beheersen van geluid? Dat is waar onze vakbekwame medewerkers in zijn gespecialiseerd. Het meten, akoestisch simuleren, berekenen en het uitvoeren van geluidsreducerende en -absorberende voorzieningen is onze expertise. Na het uitvoeren van een meting, ontvangt u van ons een vrijblijvend oplossingsvoorstel met garantie op het behalen van de NOC*NSF norm!

Onze jarenlange
ervaring in meer dan
400 sportaccommodaties
zorgt ervoor dat wij u op een
heldere manier kunnen
meenemen in de wereld
van geluidsabsorptie.

sporTIG® scheidingswand

Leverbaar in 5 types

sporTIG® wandsysteem

akoesTIG® screen

 TIG Akoestiek

info@tig-akoestiek.nl

www.tig-akoestiek.nl

tel.: 088-833 83 00

Bewegingsonderwijs

Accent op verbeteren van bewegingshandelingsbekwaamheid en meervoudige deelnamebekwaamheid

Dit accent vindt zijn oorsprong in twee vakconcepten van Crum (2011), namelijk het personalistische bewegingsonderwijsconcept en het kritisch-constructieve bewegings-socialisatieconcept. In beide vakconcepten is het goed leren bewegen of leren deelnemen aan bewegingssituaties op zich belangrijk voor de individuele ontwikkeling. De naamgeving van beide vakconcepten is bewegingsonderwijs: onderwijs in bewegen. De algemene doelstelling is leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur (Stegeman, 2000). Bij het verbeteren van de bewegingshandelingsbekwaamheid en de meervoudige deelnamebekwaamheid zijn verschillende accenten te leggen. Het hangt samen met jouw visie op bewegen en jouw visie op meervoudige deelnamebekwaamheid. | Tekst Auteurscollectief

Visie op bewegen

De essentie in het personalistische bewegingsonderwijsconcept ligt in het onderwijzen en leren van bewegen als een persoonlijke wijze van zijn (Crum, 2011). De onderwijsdoelstellingen worden geformuleerd in persoonlijke bewegingscompetenties. De visie op bewegen is van doorslaggevend belang, namelijk bewegen kan worden opgevat als lichaamsbeweging of als bewegingshandeling. Bij de eerst genoemde opvatting wordt uitgegaan van een substantieel bewegingsconcept. Terwijl in de tweede opvatting wordt uitgegaan van een relationeel bewegingsconcept. Deze laatste is door Carl Gordijn geïntroduceerd en doorontwikkeld door Jan Tamboer en de Calo.

In het substantieel bewegingsconcept wordt bewegen gezien als: verplaatsing van lichaamsdelen in tijd en ruimte; technische bewegingsuitvoering; en ideaaltypische bewegingen afgeleid uit de (top)sport. Arrangementen, (spel)regels, middelen en bewegingsuitvoeringen

zijn veelal (wedstrijd)sportgeoriënteerd en gestandaardiseerd. Deelnemers geven blijk van een speelse houding onder voorwaarden. Het leren van bewegingen wordt methodisch verbonden aan coördinatievaardigheden als balans, ruimtelijke oriëntatie, reactievermogen en voorwaarden voor bewegen als flexibiliteit, stabiliteit en kracht.

Bij een relationeel bewegingsconcept wordt het bewegen gezien als het handelend oplossen van beweegproblemen in beweegactiviteiten of beweegsituaties (Van der Palen, 2020). Het gaat om bewegingshandelingen, verlenen van motorische betekenisrelaties en een eigen wijze van handelen. Bewegingshandelingen worden geduid in werkwoorden als lopen, springen en zwaaien. Arrangementen, (spel)regels en middelen zijn aangepast aan de deelname-mogelijkheden van de leerlingen. De gekozen middelen en regels sluiten aan bij de dominante bewegingsuitdaging. Deelnemers geven blijk van een speelse houding. Bij de inrichting

van programma's zijn activiteitsgebieden (spel, turnen en dergelijke) en daarbinnen betekenisgebieden met bijbehorende beweegproblemen of bewegingsthema's vertaald in leerlijnen, leidend.

Accent op lichaamsbeweging en/of bewegingshandeling?

Beide visies op bewegen sluiten elkaar niet uit. Tamboer (2001): "... lichaamsbewegingen stellen zekere grenzen aan de uitvoering van bewegingshandelingen. En voorts kan men door een aanduiding van bepaalde lichaamsbewegingen een nadere karakterisering geven van hoe bewegingshandelingen moeten worden uitgevoerd". Bijvoorbeeld de uitvoering van de hurksprong al dan niet met gestrekte tenen; bovenhands serveren, schoolslag of borstcrawl. Met andere woorden het substantiële bewegingsconcept vult het relationele concept aan. Waar legt de docent het accent op zijn of haar lessen, op lichaamsbewegingen en/of op bewegingshandelingen?

Visie op meervoudige deelnamebekwaamheid

De meervoudige deelnamebekwaamheid staat centraal in het kritisch-constructieve bewegings-socialisatieconcept. Dit vakconcept wordt gekenmerkt door: (kritische) maatschappelijke toerusting; niet alleen *role-taking* maar ook *role-making*; maatschappelijk voorbereiden en ontplooiing van individuele kwaliteiten; oriëntatie op buitenschools leren (bewegingscultuur); en leerlingen voorbereiden op sportdeelname nu en later in wisselende rollen vanuit meerdere deelnamemotieven (Crum, 2011). De algemene doelstelling in het beroepsprofiel sluit hierop aan: Leerlingen leren beter te bewegen

(verbeteren) vanuit een pedagogisch perspectief. Ze moeten meervoudig bekwaam én enthousiast worden om nu en later deel te nemen aan de beweeg- en sportcultuur (KVLO, 2017).

Leerlingen gaan op zoek naar de 'gein' van bepaalde beweegactiviteiten (Massink, 2016). Leerlingen ervaren de gein door aanpassingen te doen. Beweegplezier staat centraal. Leerlingen maken kennis met een breed bewegingsrepertoire om te ontdekken en ervaren wat de gein daarvan is en of het bij ze past. We streven ernaar dat leerlingen de omringende sportcultuur herkennen maar leren deze zodanig aan te passen dat zij op hun niveau kunnen deelnemen. Dit vraagt naast bewegingsbekwaamheid ook een grote mate van regelbekwaamheid en omgangsbekwaamheid. Bovendien vraagt dit om een mate van reflectie op beweeg- en regelvaardigheden. Zie in tabel 1 de verschillende bekwaamheden die in ons vakgebied kunnen worden gerealiseerd.

Accent op meervoudige deelnamebekwaamheid?

Hoeveel accent leg je als docent op de verschillende aspecten van de meervoudige deelname bekwaamheid? Het hangt af van het belang dat jij als docent én als school hecht aan de hierboven genoemde bekwaamheden. Het ontwikkelen van bijvoorbeeld omgangs- en reflectieve bekwaamheid bij de leerlingen vraagt om een schoolbrede-aanpak. Leeropbrengsten hangen af van de schoolcontext, de groepsdynamica en het gedrag van individuele leerlingen. Bij bepaalde groepen zet je liever zelf als docent de arrangementen klaar en ben je blij als de leerlingen de bewegingssituaties zelfstandig op gang kunnen houden. Bij andere groepen kan je bepaalde regelende taken overlaten aan de leerlingen zoals het inrichten en opruimen van arrangementen. En er zijn groepen waar leerlingen heel goed met elkaar omgaan, het bewegen samen regelen, elkaar coachen en onderling instrueren en samen met klasgenoten hierop willen reflecteren.

De vakwereld vindt bewegen leren regelen en reflecteren belangrijk, zie bijvoorbeeld de kerndoelen, eindtermen en de bouwstenen van Curriculum.nu. Wat wordt beoogd, wordt echter niet altijd uitgevoerd en gerealiseerd in de praktijk. Het is ook moeilijk hier landelijke richtlijnen voor op te stellen omdat de praktijk in verschillende scholen, afdelingen en groepen (klassen) en individuele personen om specifieke afstemming en benadering vraagt. Hier wordt het pedagogisch handelen van de docent op de proef gesteld. De meervoudige deelnamebekwaamheid vraagt om nadere bezinning, ordening en methodisch-didactische uitwerking. ●

Tabel 1 Meervoudige deelnamebekwaamheid (Brouwer & Jacobs, 2019)

Bewegingsbekwaamheid (bewegen verbeteren) In de rol van beweger deel kunnen nemen aan een breed scala aan bewegingsactiviteiten. Over een breed en wendbaar bewegingsrepertoire en wendbare kennis beschikken.
Regelbekwaamheid (bewegen regelen) In staat zijn om samen zelfstandig bewegingssituaties in te richten, op gang te houden en af te ronden met als doel het samen bewegen te optimaliseren. Soms is het daarvoor nodig dat deelnemers specifieke regelende rollen op zich nemen.
Omgangsbekwaamheid (bewegen beleven/samen bewegen) Zodanig met elkaar omgaan, communiceren en samenwerken dat het samen bewegen wordt geoptimaliseerd. Je bewegende (of regelende) deelname aanpassen aan of afstemmen op de behoefte van de andere deelnemers.
Beweegplezier/voldoening beleven aan bewegen/je willen ontwikkelen (bewegen beleven) Zodanig geraakt zijn door bewegen dat je het vanuit autonome motivatie steeds opnieuw wilt doen. Gerichtheid op jezelf verbeteren, je mogelijkheden om bewegend en/of regelend deel te nemen uit te breiden.
Reflectieve bekwaamheid Kennis over en inzicht in bewegen, bewegingssituaties en zichzelf.

Bronnen (o.a.)

Scan de QR-code naar de bronnen

bit.ly/399CsGJ

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto's

Anita Riemersma

Sport- en bewegingsonderwijs 5

Accent op beweegmotieven en verschijningsvormen

Om kinderen op een pedagogisch- en didactisch verantwoorde wijze te introduceren in de sport- en bewegingscultuur is het van belang dat we inspelen op en oog hebben voor de motieven van de kinderen om deel te nemen aan de sport- en bewegingscultuur. Hiermee vergroten we de kans dat alle kinderen en jongeren een leven lang blijven sporten en bewegen. | Tekst Auteurscollectief

Docenten sport- en bewegingsonderwijs (SBO) leggen tijdens de lessen SBO en de overige sport- en beweegactiviteiten op en rondom de school dé basis voor optimaal en veelzijdig leren bewegen. Door breed en vroeg motorische vaardigheden aan te leren in een pedagogische context kunnen kinderen met meer zelfvertrouwen actief deelnemen aan de sport- en bewegingscultuur. Optimaal en veelzijdig leren bewegen tijdens de jeugd is de basis voor een gezonde ontwikkeling en een actieve leefstijl later.

Voorop staat dat de docent SBO kinderen en jongeren beter leert bewegen en beweegproblemen leert oplossen: de kern van het vak en te allen tijde uitgangspunt voor het handelen van de docent. Aanvullend op deze kerntaak is het voor de hand liggend dat de docent SBO een belangrijke rol speelt in het bevorderen van sport en bewegen in en rondom de school. Dit bevordert een gezonde leefstijl en kan obesitas reduceren. Het herkenbare en onderscheidende in dit profiel ten opzichte van de andere ALO-opleidingen in Nederland zit vooral in het inspelen op de motieven van elke leerling en de samenwerking met de sport- en beweegomgeving van de school.

Motieven van de leerling staan centraal (didactische bekwaamheid)

De vraag is: Is de ordening naar de traditionele *big five* (spel, atletiek, turnen, zelfverdediging en bewegen op muziek) nog wel van deze tijd? Is de huidige sport- en bewegingscultuur niet gevarieerder dan pakweg 20-30 jaar geleden?

Om kinderen naast beter te leren bewegen, op een verantwoorde wijze te introduceren in de huidige sport- en beweegcultuur, zul je de *big five* ordening moeten verlaten. Het indelen naar motieven geeft de docent en de kinderen meer mogelijkheden om blijvend in te spelen op de veranderende sport- en bewegingscultuur. Er zijn zes verschijningsvormen vastgesteld waarmee de meest voorkomende motieven van deelnemers aan de actuele sport- en bewegingscultuur kunnen worden ingedeeld: wedstrijd,

show, spel, avontuur, gezondheid en recreatie. Tijdens de lessen SBO bepalen de motieven van de deelnemers hoe de activiteiten aangeboden worden en welke didactische rol van de docent SBO daarbij gewenst is. Ook bij de verschijningsvormen, ongeacht welke vorm je kiest, staat het leren bewegen centraal.

De blik naar buiten (pedagogische bekwaamheid)

Kinderen beter leren bewegen speelt zich niet alleen af in de traditionele gymzaal. Voor de socialisering in de sport- en beweegcultuur zal de docent SBO ook de blik naar buiten moeten richten; letterlijk buiten de gymzaal. Initiatieven zoals samenwerkingsverbanden binnen de school, tussen scholen, met sport- en beweegaanbieders en met de lokale overheid, spelen daarbij een rol. Concreet houdt dat in dat er actief aangesloten wordt bij diverse sportstimuleringsprogramma's en het ondersteunen van lokale sportverenigingen. In dit web is de pedagogische rol van zowel de docent als de lokale sportaanbieder van belang. Op deze wijze geeft hij invulling aan de complexe opdracht om leerlingen beter te leren bewegen en de (pedagogische) weg te wijzen in het grote aanbod van sport- en bewegingsmogelijkheden.

Er zijn zes verschijningsvormen: wedstrijd, show, spel, avontuur, gezondheid en recreatie

Zes verschijningsvormen

Er zijn zes verschijningsvormen vastgesteld waarmee de actuele sport en beweegcultuur kan worden ingedeeld (Pardon, 2008). Deze indeling vindt plaats aan de hand van de dominante betekenissen voor de deelnemer en is onder andere gebaseerd op eerder werk van Bart Crum (1991). De verschijningsvormen zijn wedstrijd, show, spel, avontuur, gezondheid en recreatie. Ze bieden een ordening van de meest voorkomende beweegmotieven van deelnemers aan de sport- en beweegcultuur. Door deze motieven te (h)erkennen sluiten we aan bij de behoeftes van de leerlingen. Een uitdaging want beweegmotieven zijn leeftijd- en ervaringsafhankelijk. In iedere klas zijn er leerlingen die graag met elkaar willen 'strijden' in een gereglementeerde omgeving (wedstrijd), zijn er leerlingen die met name hun grenzen willen verleggen en op zoek zijn naar uitdagingen (avontuur) en zijn er leerlingen die de gymzaal gebruiken als het mooiste podium om de geleerde vaardigheden te demonstreren aan iedereen die het zien wil (show). Daarnaast zijn het spelen met anderen (spel), gezond worden of blijven (gezondheid) en ongedwongen deelnemen en ontspannen (recreatie) in meer of mindere mate herkenbaar als motief om in 'beweging te komen'.

Een belangrijk uitgangspunt binnen elke verschijningsvorm is dat 'het beter leren bewegen' een centrale plek heeft. Om de beweegmotieven daadwerkelijk aan te spreken en te gebruiken, construeer je als docent een didactisch verantwoorde beweegcontext waarin allereerst participeren (deelnemen) wordt bevorderd en vervolgens presteren (als in succes ervaren) voor iedere leerling mogelijk is. Op het moment dat je als docent een bewuste leeromgeving construeert met specifieke pedagogische en methodisch-didactische handelingen dan spreken we van een beweegcontext. In die beweegcontext kunnen verschillende activiteiten en arrangementen ondergebracht worden waarbij de specifieke handelingen van de docent worden ingevuld

vanuit het pedagogisch perspectief en de didactische rollen die passen bij de verschijningsvormen. In hoofdlijnen zijn de didactische rollen bij de verschijningsvormen Recreatie 'animator'; bij Avontuur 'instructeur'; bij Spel 'coach'; bij Wedstrijd 'expert'; bij Show 'regisseur' en bij Gezondheid 'adviseur'. In grote lijnen geven deze rollen de docent de mogelijkheid om op meerdere wijzen invloed (pedagogisch en didactisch) uit te oefenen op het leerproces van de leerling die aansluit bij het beweegmotief van de leerling. ●

Bronnen

Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecties over de bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur.

Deci, E.L. & R.M. Ryan (eds.) (2002). *Handbook of Self Determination Research*. New York: University of Rochester Press.

Pardon, E. (2008). Verschijningsvormen van sport en bewegen als basis. *Lichamelijke Opvoeding*, 96, (3), 37-39.

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto

Anita Riemersma

De moderne gymzaal: 5

Wanden van gymzalen

Wanden van gymzalen? Wat valt daar nou over te vertellen? Veel meer dan je zou denken. Wanden zijn een functioneel onderdeel in een gymzaal, sportzaal en sporthal. Waar moeten wanden aan voldoen? Wat kun je met wanden doen? Hoe zit dat met deuren en ramen in wanden? Wat is het effect van wanden op de akoestiek en hoe kan ik wanden gebruiken voor een betere akoestiek? Vragen waarop in dit artikel een antwoord wordt gegeven naast andere aspecten die worden besproken. | Tekst Folkert Buiters en Odin Wenting

Veiligheid

Veel aspecten die worden besproken in dit artikel betreffen de veiligheid. Wanden moeten veilig zijn, inclusief de objecten die zich in en aan de wand bevinden zoals kozijnen, deuren, bedieningspanelen, brandhaspels, ledschermen en andere apparatuur. Wanden, installaties en schermen moeten gemaakt zijn van balvast en vandaalbestendig materiaal en voldoen aan

normen die daarvoor gelden. Het materiaal en de constructie van de wanden moet de mogelijkheid op lichamelijk letsel zoveel mogelijk uitsluiten.

Vlakke wanden

Wanden in een sportruimte zijn vlak en vrij van obstakels tot een hoogte van ten minste twee meter boven de sportvloer. Bedieningselementen in en aan wanden steken niet meer dan

vijftien millimeter uit en hebben geen scherpe randen. De bedieningselementen zijn afgerond en/of afgedekt. De ruimte tussen afwerkingselementen is niet groter dan acht millimeter om beknelling van vingers te voorkomen. De diepte van de voeg in de ruimte tussen afwerkingselementen en de wand is om dezelfde reden niet groter van twaalf millimeter. Uitwendige hoeken in de sportruimte moeten tot een hoogte van twee meter afgerond zijn met een straal van ten minste 100 millimeter.

Installaties achter wanden

Wanden kunnen deels bestaan uit panelen die kunnen worden opengeschoven of opengeklapt om installaties en achterliggende toestellen of materiaal beschikbaar te maken. Klimrekken, klimwanden, touwen en andere installaties kunnen in nissen achter de vlakke wand worden gemonteerd (zie foto 1). Opengeschoven of opengeklapte wanden kunnen worden vastgezet en voldoen aan de vereisten voor vlakke wanden.

Deuren en kozijnen

Deuren, kozijnen en bedieningselementen zijn een uitzondering op de vlakke wand. Alle deuren en kozijnen moeten vlak in de wand worden opgenomen en bevinden zich aan de lange zijden van een sportruimte. Alle deuren draaien de sportruimte uit. Ieder gedeelte van een toestellenberging heeft een segmentdeur. Segmentdeuren zijn groot genoeg om toestellen en installaties veilig en op vlotte wijze naar de sportruimte te brengen en weer op te bergen (zie foto 2). In de buitenwand van een sportruimte moet een brede dubbele deur zijn aangebracht om installaties en toestellen naar binnen en naar buiten te kunnen brengen. Alle kozijnen moeten afgerond zijn met een straal van ten minste 30 millimeter om verwondingen te voorkomen.

Foto 1 Wandrek in nis in de wand achter panelen die kunnen worden opengeklapt. Schotklok in de wand.

Foto 2 Segmentdeur en dubbele loopdeur naar toestellenberging. Kozijnen zijn afgerond.

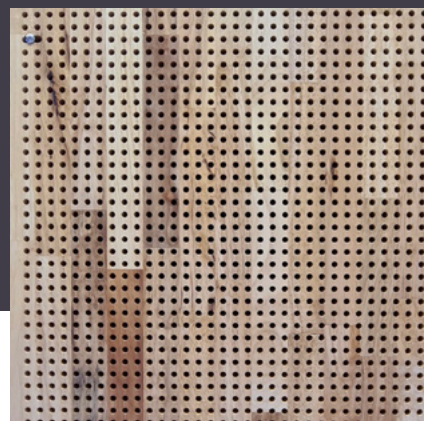

Foto 3 Detail niet egale, geperforeerde wand

Akoestische wanden

Wanden kunnen zo worden uitgevoerd dat ze een bijdrage leveren aan een goede akoestiek. Vaak wordt gekozen voor perforatie van (harde) wanden om de akoestiek aanzienlijk te verbeteren. Andere maatregelen zijn het plaatsen van wanden, boven de twee meter, onder een lichte helling van drie tot vijf graden, of het monteren van zachte materialen aan wanden en/of in het plafond. Het gebruik van zachte materialen heeft niet de voorkeur om onnodig stof te voorkomen.

Kleur en contrast

De kleur van de vloer en de wanden moeten voldoende contrasteren. Wanden en vloeren met (nagenoeg) dezelfde kleur hebben een negatief effect op het inschatten van diepte. Wanden die geperforeerd zijn, hebben bij voorkeur geen egale kleur (zie foto 3). Geperforeerde wanden met een egale kleur kunnen duizeligheid of evenwichtsstorings veroorzaken.

Glasvlakken

Ramen worden bij voorkeur boven tweeënhalve meter hoogte in een sportruimte geplaatst worden en voorzien zijn van schermen die kunnen worden neergelaten bij lichthinder. Uitgangspunt is dat ramen een oppervlakte hebben van ten minste vijf procent van het vloeroppervlak om voldoende daglicht toe te laten. Om lichthinder te voorkomen mogen er verder geen ramen of glasvlakken in de sportruimte zijn. Uitzondering hierop vormt zicht vanuit de horeca op een verdieping, mits dit geen directe of indirecte lichthinder op de sportvloer

veroorzaakt. Alle ramen en glasvlakken moeten bestand zijn tegen beschadigingen die het gevolg kunnen zijn van normaal sportgebruik. Glasvlakken kunnen de akoestiek nadelig beïnvloeden. Dit kan worden voorkomen door glasvlakken in een lichte hoek van drie tot vijf graden te plaatsen.

Schoonmaken

Wanden zijn op eenvoudige wijze goed schoon te maken. Horizontaal vlakke delen boven en in wanden zijn niet toegestaan om ophoping van stof te voorkomen en het schoonmaken te vereenvoudigen. Vlakken aan de bovenzijde van wanden moeten schuin aflopen in een hoek van 45 tot 60 graden.

Digiborden en scoreborden

Digiborden of ledschermen voor het onderwijs kunnen voor docenten bewegingsonderwijs een goede aanvulling zijn voor instructie. Digiborden moeten op ooghoogte in de wanden van een gymzaal en haldelen opgenomen worden en afgedekt kunnen worden met een paneel in de wand. Digitale scoreborden (ledschermen) worden zo geplaatst dat de onderrand van het scorebord ten minste tweeënhalve meter boven de sportvloer ligt en ten hoogste vier meter. De scoreborden moeten goed zichtbaar en afleesbaar zijn voor wedstrijdleiding, spelers, coaches en publiek.

Scheidingswanden

Een sportzaal of sporthal kan in haldelen worden gescheiden door scheidingswanden zodat twee, drie of meer afzonderlijke ruimten voor bewegingsonderwijs ontstaan. Ruimten die

zelfstandig kunnen worden gebruikt. Scheidingswanden hebben een dikte van ongeveer 400 millimeter. Daar moet rekening mee worden gehouden bij het bepalen van de lengte van een sportzaal of sporthal. Scheidingswanden mogen geen belemmering vormen voor het gebruik van een sportzaal of sporthal als ze niet gebruikt worden. Waar dat nodig is, moeten wanden en plafond worden versterkt met hulpstaal of moeten andere mogelijkheden voor versterking worden toegepast. Dit is nodig om de krachten die worden uitgeoefend op de wanden en het plafond te kunnen dragen. De constructie moet voor de gehele levensduur van de accommodatie voldoende hoogte garanderen, zodat scheidingswanden en installaties voor sport en bewegingsonderwijs later kunnen worden toegevoegd. De vereiste obstakelvrije hoogte voor sport mag daarbij nooit in het geding komen. Gebruik akoestische scheidingswanden om geluidsoverlast van het ene haldeel naar een ander haldeel te voorkomen. Scheidingswanden moeten altijd doorlopen over tribunes om geluidsoverdracht te voorkomen. ●

Contact

folkertbuit@gmail.com
info@odinwenting.nl

Folkert Buit is programmamanager multifunctionele accommodaties.

Odin Wenting is sporttechnisch- en bouwkundig adviseur sportaccommodaties.

Kernwoorden

bewegingsonderwijs, huisvesting, gymzaal, akoestiek, scheidingswanden

Een onthulling van seksuele grensoverschrijding, en dan?

Over bewust, respectvol en verantwoordelijk reageren

Eén op de zes jongeren maakt een vorm van seksueel geweld mee (De Graaf et al., 2017). Ruim de helft van de volwassen vrouwen en bijna één op de vijf mannen heeft seksuele handelingen of seksuele aanrakingen tegen de wil meegemaakt (De Graaf & Wijsen, 2017). Dus grote kans dat je er als LO-docent mee te maken hebt gehad of gaat krijgen. Dan kun je maar beter goed voorbereid zijn. Hoe reageer je integer op een onthulling van seksuele grensoverschrijding, zodat recht wordt gedaan aan de betrokkenen, de schade beperkt blijft en de sociale veiligheid op school kan herstellen? Op deze vraag proberen we antwoord te geven in dit artikel. Het betreft het vierde artikel van de Ontwikkelgroep seksuele integriteit in LO. | Tekst Esther van der Steeg

Meldplicht

In dit artikel hebben we het vooral over onthullingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag dat niet strafbaar maar wél ongewenst is en daardoor bijdraagt aan onveiligheid. We stippen hier wel kort aan wat de meldplicht inhoudt. Bij een vermoeden van seksueel misbruik van een leerling door een schoolmedewerker, is de enige adequate reactie: melden aan het bevoegd gezag vanwege je meldplicht als docent. Het bevoegd gezag overlegt met de vertrouwensinspecteur, waarop al dan niet een aangifte volgt en onderzoek van de zedenpolitie (School & Veiligheid, 2022). Verwijs of begeleid slachtoffers van seksueel geweld naar het dichtstbijzijnde Centrum Seksueel Geweld (CSG). Daar krijgt het slachtoffer zowel forensische, medische als psychische hulp (Centrum Seksueel Geweld, 2022). Uitgebreide informatie over handelen na seksuele grensoverschrijding in het po, vo en mbo kun je vinden op de website van School & Veiligheid.

De website van School & Veiligheid t.a.v. seksuele grensoverschrijding

www.schoolveiligheid.nl/thema/seksuele-grensoverschrijding-po/

Waarom slachtoffers niet melden

Van de jongeren die seksuele grensoverschrijding hebben meegemaakt, heeft één op de drie jongens en één op de vier meiden dit nog nooit aan iemand verteld (De Graaf et al., 2017). En voor diegenen die wel vertellen, betekent dat nog niet dat zij een melding doen. Slechts 4,5 procent van de jongeren die

Brochure meldplicht po

www.schoolveiligheid.nl/wp-content/uploads/2020/10/meldcode-meldplicht-verplicht-po.pdf

seksuele grensoverschrijding meemaken doet er formeel melding van (Nationaal Rapporteur, 2019). De meest genoemde reden om het niet te vertellen of te melden is de angst om niet geloofd te worden (Bicanic & Korver, 2020). En die angst blijkt helaas vaak terecht. Van de slachtoffers krijgt 75 procent minimaal één negatieve reactie van anderen, zoals het verhaal in twijfel trekken (Bicanic, 2020; Stockman et al., 2017). Hierdoor krijgen niet alle jongeren toegang tot hulp bij de verwerking en lopen zij risico op herhaald slachtofferschap. Daarom is het belangrijk dat leerlingen en medewerkers de weg weten naar de vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon is op school het eerste aanspreekpunt voor iedereen die te maken krijgt met ongewenst gedrag of machtsmisbruik.

Reageren op een onthulling

Als docent, mentor en collega ben je voor veel mensen op je werkplek een vertrouwd persoon. De kans is groot dat een leerling of collega je vertelt over het meemaken van seksuele grensoverschrijding. Volgens verschillende studies ervaren slachtoffers de volgende reacties doorgaans als positief (Stockman et al., 2017):

- Blijf rustig, raak niet in paniek.
- Geloof het verhaal dat het slachtoffer vertelt. Je hoeft niet de rol van hulpverlener of politieagent aan te nemen. Je wordt in vertrouwen genomen, dat is de rol die je hebt.
- Luister naar en steun het slachtoffer en benadruk dat het niet zijn/haar/hun schuld is.

- Geef praktisch advies, bijv. over de vertrouwenspersoon op school en het CSG.
- Verhinder het slachtoffer niet om de negatieve ervaring te delen.
- Vraag wat je voor het slachtoffer kunt doen of betekenen.

Deze reacties zijn van groot belang voor de verwerking van de grensoverschrijding. Zo is aangetoond dat luisteren naar het slachtoffer en diegene geloven bijdragen aan een reductie van posttraumatische stress symptomen (Campbell et al., 2001). Voor docenten in het po en vo maakte het CSG speciale vlogs over reageren op onthullingen.

Van de jongeren die seksuele grensoverschrijding hebben meegemaakt, heeft één op de drie jongens en één op de vier meiden dit nog nooit aan iemand verteld

Vlogs van het CSG voor docenten in po en vo

bit.ly/3t5yF3S

Schadelijke reacties

Schadelijke reacties op onthullingen van seksuele grensoverschrijding, die helaas nog altijd veel voorkomen, zijn onder andere weglachen, bagatelliseren, goedpraten en *victim blaming* (Mujal et al., 2021). Deze voelen voor het slachtoffer als een trap na en worden ook wel *second rape* genoemd. Je kunt deze reacties herkennen doordat iemand een excuus verzint voor iemands grensoverschrijdende gedrag: "Het was vast niet verkeerd bedoeld", "Ze begreep hem niet goed" of "Ze maakten maar een grapje" (Aggarwal & Brenner, 2020). Als dit gebeurt, zeg er wat van.

Valse beschuldigingen: feiten en misvattingen

Een valse beschuldiging is het bewust liegen door de melder over wat er gebeurd is. Als je kijkt naar de geschiedenis van beschuldigingen van seksueel geweld, bestaat er een hardnekkige misvatting dat een slachtoffer (meestal vrouw) routinematig liegt en de vermeende dader (meestal man) niet. Terwijl er bij andere misdrijven niet van wordt uitgegaan dat slachtoffers liegen en daders de waarheid spreken. Feit is dat valse beschuldigingen van seksuele grensoverschrijding weinig voorkomen. Minder dan 5 procent van de aangiftes van seksueel geweld is vals (De Zutter et al., 2018). Slechts een klein deel van de slachtoffers doet überhaupt aangifte of maakt er melding van (Nationaal Rapporteur, 2019). Er zijn niet veel redenen waarom mensen zouden zeggen dat er iets is gebeurd, terwijl dat niet zo is. Er is wel alle reden om te ontkennen dat je zojuist een misstap hebt begaan, waarbij je je reputatie of je baan riskeert (Manne, 2020). In boeken en films komen valse beschuldigingen overigens wel veel voor. Dit komt omdat het voor schrijvers een fijn plotgegeven is. Dit draagt

Brochure meldplicht vo en mbo

www.schoolenveiligheid.nl/wp-content/uploads/2020/10/meldcode-meldplicht-verplicht-vo-mbo.pdf

Zowel melders als beschuldigten hebben baat bij insluiten in plaats van afwijzen

bij aan de beeldvorming en houdt de misvatting over valse beschuldigingen in stand.

Insluiten in plaats van afwijzen

Natuurlijk bestaat er wel verschil van perspectief. De melder kan een bepaalde situatie als heel onveilig hebben ervaren terwijl de beschuldigde zich van geen kwaad bewust is. Dit betreft geen valse of onterechte beschuldiging van de melder, maar een verschil in beleving. Het zoeken naar bewijs voor het eigen gelijk werkt polarisering in de hand. Zowel melders als beschuldigten hebben baat bij insluiten in plaats van afwijzen. Sociaal isolement doet geen mens goed en lost op de lange termijn niets op. Een

mogelijke weg naar herstel van veiligheid is een dialoog organiseren tussen melder en beschuldigde, begeleid door een onafhankelijke mediator. Écht naar elkaar luisteren en je in het perspectief van de ander verplaatsen, geven ruimte aan (zelf)reflectie,

erkenning, excuses en verandering. Dat is ook de roep vanuit de #MeToo-beweging: *"No blame, but change!"*, zodat álle leerlingen en medewerkers zich veilig voelen op school. Meer informatie over bemiddeling bij klachten op school staat op de website van

De vertrouwenspersoon is op school het eerste aanspreekpunt voor iedereen die te maken krijgt met ongewenst gedrag of machtsmisbruik

School & Veiligheid.
Meer informatie over bemiddeling bij klachten op school

<https://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/bemiddeling-bij-klachten/>

Conclusie

Neem beschuldigingen en onthullingen altijd serieus en begin met luisteren en kalm blijven. Seksuele grensoverschrijding tast de sociale veiligheid op school aan. Het vraagt om zorgvuldig reageren en

Workshop 'Waar ligt de grens?'

Locatie Cursusruimte KVLO Zeist
Datum 6 oktober 2022
Tijd 15.30-17.30 uur
Kosten Lid € 60,- Geen lid € 75,-
Aanmelden via de website van KVLO

Workshopleiders: Esther van der Steeg en Marije Gerritsen

Programma

Voor LO-docenten die te maken krijgen met grensoverschrijdend gedrag. We praten er liever niet over, maar het is de realiteit voor veel LO-docenten: het meemaken van grensoverschrijdend gedrag, een klacht krijgen over ongewenst gedrag of voor pedo worden uitgemaakt op sociale media. Het beschadigt je zelfbeeld en je werkplezier. Hoe herstel je hiervan en hoe verbeter je de veiligheid in contact met leerlingen en collega's? In deze workshop is ruimte voor uitwisseling, bewustwording en het leren van competenties m.b.t. seksuele integriteit om de sociale veiligheid op je werkplek te verbeteren.

communiceren. Reflecteer regelmatig met collega's op gewenste omgangsvormen en grenzen, en hoe te reageren op onthullingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Reflecteer zowel ter preventie (wat als...) als achteraf, om van te leren. In een veilig team is ruimte voor vragen en twijfels over seksuele integriteit. Een erkende supervisor kan individuele docenten of een team hierbij ondersteunen.

Tot slot, het beste wat je kunt doen tegen seksueel geweld is preventie, te weten: het bevorderen van gendergelijkheid en machtsbewustzijn, het bespreekbaar maken van gewenste omgangsvormen en grenzen, respect voor kledingkeuze en diversiteit en positieve seksuele vorming (School & Veiligheid, 2017). Hier gingen onze eerste drie artikelen over. Lees die vooral ook! ●

Bronnen

Scan de QR-code naar de bronnen

bit.ly/3wPxBC4

Contact

info@seksuelegezondheidamersfoort.nl

Ontwikkelgroep seksuele integriteit in LO

Esther van der Steeg, onderzoeker seksuele integriteit in de sport en LO
Marije de Laat, LO-docent en trainer seksuele vorming

Pleuni de Boer-Noorda, LO-docent, Zone College

Acke Lemstra, docent/onderzoeker, Instituut voor Sportstudies

Nicolette Schipper-van Veldhoven, lector Sportpedagogiek, Hogeschool Windesheim

Bente van Gameren, adviseur seksuele integriteit, School & Veiligheid

Elsiemiek Schepers, adviseur seksuele integriteit, School & Veiligheid

Gerald Oude Alink, teammanager en coördinator Gezonde School, ROC van Twente

Floor Heldoorn, adviseur seksuele gezondheid en Gezonde School, GGD IJsselland

Foto

Anita Riemersma

Kernwoorden

seksuele integriteit, seksueel grensoverschrijdend gedrag, reageren

Jaarrede ALV 20 mei 2022

Mag ik u allen van harte welkom heten op de openbare vergadering van de KVLO. Fijn dat u allen weer hier bent en dat we fysiek weer aanwezig mogen zijn. Mag ik u als eerste ons nieuwe bestuurslid, Léon Neven voorstellen. Hij is vanochtend benoemd in de ALV en ik geef hem graag de gelegenheid om zich even voor te stellen. | Tekst Stella Salden

Ik dank de afdeling Rotterdam voor haar gastvrijheid en organisatie in de afgelopen dagen.

Drie jaar geleden stond ik hier voor het eerst voor u en werd ik benoemd tot de eerste vrouwelijke voorzitter van de KVLO. In mijn speech refereerde ik aan 'het warme bad' de sfeer van de sportacademie. Ik werd na mijn speech via een kattenbelletje subtiel maar duidelijk verzocht door Bart Crum om nooit meer 'sportacademie' te noemen maar alo of Kalo. Sorry Bart, dit is echt de laatste keer. Verder wens ik je een spoedig herstel toe.

Vandaag blik ik terug over de afgelopen jaren, licht ik toe waarom ik mijn termijn niet wil verlengen en kijk ik ook weer vooruit.

Tijdens mijn kennismakings- en inwerkperiode als voorzitter trof ik een hele actieve vakvereniging aan met heel veel aandacht voor vakontwikkeling, een magazine met praktische en wetenschappelijke artikelen en een goed georganiseerd en professioneel bureau. Een team waarin het heel prettig is om in te werken. Overal waar ik kwam, vond ik een bevestiging van mijn enthousiasme in de ontmoeting met actieve energieke leden met toewijding voor het vak. Iets wat past bij ons vak!

KVLO heeft 11.500 leden, bestaat 160 jaar en is een krachtige en mooie vereniging. Dat er vandaag zoveel ereleden zijn laat ook zien dat de roots van een vereniging belangrijk zijn. De vereniging ontmoet elkaar op velerlei manieren zoals studie- en kaderdagen, denktanks, leerstoel, platforms of via multimediale kanalen. De kennisbank, de verkiezing sportiefste school, het vignet gezonde school en Olympic Moves, het zijn allemaal mooie voorbeelden die bijdragen aan 'Goed leren bewegen, een leven lang actief'. De KVLO stimuleert voortdurend het beweeg- en sportgedrag van de kinderen en ondersteunt daarbij haar professionals.

En dan komt een COVID-19-pandemie die de hele wereld op zijn kop zet. En dus ook de KVLO. Alle onderwijsorganisaties in Nederland, óók de KVLO, werden gevraagd mee te denken over coronamaatregelen: hoe kunnen we het voor leerlingen en docenten LO veilig houden? Hoe communiceren we

dat naar de leden? Met welke boodschap en hoe dragen we deze uit? En schakelen we media daarbij wel of niet in?

Bij leerlingen, ouders, docenten, schoolleiders waren verschillende opvattingen over de te nemen maatregelen. De ene docent wilde fysiek blijven lesgeven, de andere docent liep teveel risico op school vanwege de eigen gezondheid of de thuissituatie. De KVLO heeft toen prioriteit gegeven aan de veiligheid van de leden en niet aan de zichtbaarheid in de media.

Dit, terwijl tegelijkertijd in de zorg extra tandjes bijgezet moesten worden om alle zorg te kunnen blijven leveren. Veilig thuisblijven zat er niet in. Met risico voor eigen gezondheid, door de beperkte beschermende hulpmiddelen, bleef de zorg overeind. Zorg leveren was geen keuze: We hebben een zorgplicht en elke burger verwacht zorg en dus wordt zorg geleverd. De situatie op met name de IC-afdeling en in verzorgingstehuizen was aangrijpend. U kunt zich voorstellen dat dit contrast tussen onderwijs en zorg voor mij als voorzitter van de KVLO én van NU'91 een lastig gegeven was. Twee cruciale sectoren voor de maatschappij, onderwijs en zorg, die eigenlijk zo nauw met elkaar verbonden zijn, maken in crisistijd elk haar eigen keuzes.

Ik trof een hele actieve vakvereniging aan en een goed georganiseerd en professioneel bureau

Maar welke keuzes er ook gemaakt zijn, en achteraf is dat altijd makkelijker te beoordelen, duidelijk is geworden dat gezondheid niet meer vanzelfsprekend is en dat allerlei bewegingsbeperkende maatregelen, zelfs lockdowns, een enorme impact hebben gehad op het fysiek en mentaal welbevinden van jong en oud in alle sectoren.

We leven in spannende tijden. Na de COVID-19-pandemie houdt de oorlog in Oekraïne ons allen enorm bezig, óók onze kinderen en jongeren. Het geeft een onbestemd gevoel. En vragen we ons af wat dat betekent voor de toekomst?

Inmiddels weten we dat er in Nederland zo'n 3,5 miljoen kinderen zijn waarvan een half miljoen met overgewicht, van wie het niet lukt om een actieve leefstijl te ontwikkelen. Zij dreigen chronische ziekten te ontwikkelen zoals diabetes en hart- en vaatziekten. De impact van overgewicht op hun zelfbeeld, psyche, leerprestaties en later bij het vinden van een baan is enorm. Vorige week werd vermeld dat één op de vijf jongeren zelfmoordgedachten heeft. Ik maak me daar héél veel zorgen over. Er ligt hier voor de vakwereld, de KVLO én alle LO-docenten op de scholen een enorme uitdaging. De rol van de docent LO op school verandert. Ons prachtige vak op school is méér dan 'nodig'. Leerlingen goed leren bewegen vanuit een pedagogisch perspectief dat leidt tot een introductie en blijvende deelname aan de bewegingscultuur. Preventie start in de jonge kinderjaren!

Dit is mijn laatste jaarrede als voorzitter. Na rijp beraad heb ik besloten mijn eerste termijn met slechts een half jaar te verlengen. In mijn laatste voorwoord in LO Magazine 4 geef ik uitgebreid mijn beschouwingen weer.

In de verenigingsstructuur en -cultuur zag ik een aantal belemmeringen voor een verdere professionalisering van de vereniging en het vergroten van de betrokkenheid van onze leden. Ik stelde me de vraag hoe toekomstbestendig is de huidige structuur?

Vanuit bestuurlijk perspectief zijn verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taken van het bureau, de ALV en het hoofdbestuur niet altijd duidelijk. In mijn beschouwing noem ik dat 'weeffoutjes' in de structuur van onze vereniging. Bepaalde functies zijn nu eenmaal onverenigbaar en bij de aanwezige dubbelrollen ligt altijd belangenverstrengeling op de loer. Dat vraagt om herstructurering. Met de nieuwe Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) zijn we bovendien verplicht om hierover meer duidelijkheid te scheppen en naar wetgeving en *good governance* te handelen.

De weeffoutjes in de structuur hebben gevolgen voor de cultuur in onze vereniging. Het kan zorgen voor een cultuur met irritaties en frustraties, polarisatie, onderlinge diskwalificatie, verwarring en verstarring. Dan wordt er teruggevallen op procedures en gaat het mis in de besluitvorming. Bepaalde zaken bleven onbesproken, terwijl ik problemen juist graag benoem en samen wil zoeken naar oplossingen. Mijn voorzitterschap is vanuit historisch perspectief veel te kort. Het besluit

om mijn termijn niet volledig te verlengen is geen vorm van opgeven. Door een stap terug te zetten wil ik wel een signaal afgeven dat de huidige situatie voor het bestuur niet werkbaar is en dat ik met het beëindigen van mijn voorzitterschap ook ruimte wil geven voor de noodzakelijke veranderingen.

Mijn doel is steeds geweest om van KVLO een eigentijdse, professionele, democratische en toekomstbestendige organisatie te maken. De ALV heeft de contouren daarvan vandaag positief bekrachtigd en in de komende maanden volgt de uitwerking. Tenslotte, we mogen met z'n allen heel trots zijn op de KVLO. Draag die trots ook uit. Blijf vooral elkaar versterken, complementeren en complimenteren in het belang van het goed bewegende kind en de professionals in ons vakgebied.

En ik ben trots op u! Samen maken we de KVLO sterk, ook in de toekomst. Ik dank alle collega-bestuursleden, medewerkers, leden en ereleden voor hun inzet. ●

Mery Graal

is een vrouw van onbepaalde leeftijd en geeft les op een school ergens in Nederland.

Didactische modellen

De stagiairs bij ons op school moeten allerlei onderzoekjes doen zoals ik vorige keer vertelde. Maar ook hun lessen moeten ze voorbereiden volgens een bepaalde structuur. Dat vind ik heel goed. Ze noemen dat *constructive alignment*. Je moet met je tijd meegaan dus zocht ik op wat dat nu precies inhoudt en vond het volgende: Volgens het principe van constructive alignment verloopt het ontwerpen en ontwikkelen van onderwijs in een bepaalde volgorde. Eerst stel je de leerdoelen op, vervolgens ontwerp je de toetsing, dan bedenkt je welke leeractiviteiten er nodig zijn om het beoogde eindniveau te behalen en als laatste ontwerp je de onderwijsmaterialen en je onderwijsactiviteiten (RU.nl). Op de site van Avans Hogeschool staat daarover een mooi animatiefilmpje.

Constructive alignment

<https://bit.ly/3OC1oqf>

Het is dus belangrijk dat je onderwijs aansluit bij het leerdoel. Een voorbeeld: Ik wil de leerlingen leren een marathon te lopen. Vervolgens geef ik ze les in de fysiologische processen die na training je lichaam veranderen of ik laat ze leren welke marathonwinnaars er de afgelopen 50 jaar waren. Een absurd voorbeeld waarbij meteen duidelijk is dat het niet klopt.

Nu een beter voorbeeld. Ik stel me voor dat je de leerlingen wilt leren beter gericht te schieten op doel vanaf een bepaalde afstand. Je zou dan de volgende toetsvorm kunnen bedenken. Ik maak negen vakken in het doel met behulp van springtouwen of elastische koorden en ken vervolgens bepaalde waarden toe aan de vakken. In de kruising scoort het hoogst. Ook differentiaties zijn mogelijk. Je maakt het ene vak groter dan het andere; je gebruikt een handbaldoel. Vervolgens ga je bekijken hoe je dat gericht schieten kunt verbeteren. Je gebruikt allerlei vormen om te schieten: tussen poortjes door, tegen pylonnen,

naar je medespelers die niet van hun plaats mogen komen, tegen het vanghek, noem maar op.

Het principe van constructive alignment (Biggs & Tang, 2011) stelt dat de toetsing en de leeractiviteiten in het onderwijs gericht dienen te zijn op de leerdoelen. Volgens dit principe wordt het studiegedrag van studenten voornamelijk bepaald door de toetsing. Als je ervoor zorgt dat de toetsing meet in hoeverre de studenten alle leerdoelen behaald hebben, richten de studenten hun leeractiviteiten ook op het behalen van die doelen. Het onderwijs dient hen hierbij te ondersteunen (RU.nl). Er staat 'studenten' omdat het systeem is ontworpen voor het hoger onderwijs.

Nu grijp ik even terug naar het nog steeds veel gebruikte model de 'Didactische Analyse' van Van Gelder uit 1971. Het model Didactische Analyse beschrijft het proces van leren als een cyclus:

- Er is sprake van een beginsituatie: wat de leerling kan, wat de docent kan, de context.
- Op basis van die beginsituatie wordt, expliciet maar ook vaak impliciet, een doelstelling verwoord: 'ik wil dit – of juist dát – nu leren'.
- Dan gaan leerling(en) en docent de les in – het liefst een 'krachtige leeromgeving' waarin de leerinhouden (wat leer ik), de didactische werkvormen (hoe wordt de les gegeven), de groepeeringsvormen (in welke samenstelling vindt de les plaats), de gebruikte media (hulpmiddelen; welk materiaal) en de opvoedingsrelatie (de manier waarop er met elkaar omgegaan wordt in de les) elkaar versterken.
- Tenslotte wordt (ook hier weer expliciet maar dikwijls ook impliciet) geëvalueerd: wat heeft de les ons gebracht? Waar moet ik aan werken? Wat gaan we de volgende les doen?

Ik ben blij dat de beginsituatie nog steeds een prominente plaats heeft in het lesvoorbereidingsformulier zo ook de evaluatie en daarmee dus eigenlijk een combinatie is van beide didactische modellen. Als je maar controleert of je onderwijs datgene heeft bijgebracht wat je beoogde. Het maakt dan niet uit of je volgens constructive alignment eerst de toetsvorm of volgens het model 'Didactische Analyse' aan het eind erbij verzint. Eigenlijk kunnen we, zelfs na ruim vijftig jaar, nog niet zonder dit model van Van Gelder. ●

ONDERWIJS

Team 'Speciaal Onderwijs'

Als aanvulling op het KVLO-team onderwijs is er vanaf dit voorjaar 2022 ook een team Speciaal Onderwijs. Dit team wordt ingevuld door Anna-Maria van Dillen, Corine Visser en Christa Rietberg. Zij hebben alle drie ervaring in het speciaal onderwijs. Hun motto is: 'om anderen te bewegen, moet je zelf bewogen zijn!' Daarbij vinden zij het een belangrijk uitgangspunt dat ieder kind altijd kan deelnemen aan de gymles en daarbinnen op eigen niveau succeservaringen behaalt. Dit vraagt soms om veel creativiteit van de docent. Dit kan niet uit het boekje worden geleerd en juist hier is overleg met vakcollega's enorm belangrijk.

Het team Speciaal Onderwijs gaat specifiek aan de slag met vragen gericht op het speciaal onderwijs die bij de KVLO binnenkomen. Daarnaast wordt het netwerk Speciaal Onderwijs opgericht. In het LO Magazine, de studiedagen en tijdens aparte professionaliseringsbijeenkomsten komt meer aandacht voor het speciaal onderwijs.

KVLO netwerk speciaal onderwijs

Er zijn al diverse netwerken binnen typen van het speciaal onderwijs. Binnen de KVLO richt het team Speciaal Onderwijs zich op een netwerk van het totale speciaal onderwijs. Door deze verbreding wordt er met en van elkaar geleerd en worden overstijgende vraagstukken met elkaar besproken. Binnen dit netwerk staan kennis delen, intervisie en professionalisering centraal. Twee keer per jaar wordt een netwerkbijeenkomst georganiseerd. De eerst volgende digitale netwerkbijeenkomst staat gepland op 6 oktober om 15.00 uur. In september wordt aan de leden van dit netwerk een uitnodiging gestuurd.

Kernthema 2022-2023 volgen van sociaal-emotionele ontwikkeling

Het kernthema van het netwerk Speciaal Onderwijs is het volgen van sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen in de les bewegingsonderwijs.

Veel collega's in het netwerk zijn hiermee bezig en worstelen met vragen als: Wat volg je precies? Hoe koppel je dit betekenisvol aan activiteiten? Hoe differentieer je, zodat je recht doet aan verschillen tussen kinderen en hoe zorg je dat het geen elle-lange afvinklijst wordt, maar van meerwaarde voor jou als docent in het volgen van de ontwikkeling van de leerlingen?

Aanmelden voor het netwerk speciaal onderwijs

Iedere vakcollega die in het so werkt en lid is van de KVLO kan zich aanmelden voor dit netwerk. Schrijf je in via kalenderitem 'Netwerk SO 6-10-2022' op onze website. Alleen als je je hebt aangemeld, ontvang je uitnodigingen voor netwerkbijeenkomsten.

Studiedag 23 november

Op 23 november komt er tijdens de landelijke studiedag ook meer aandacht voor speciaal onderwijs thema's. Leden die ideeën hebben voor inhoudelijke thema's voor de studiedag of zelf een bijdrage willen leveren, kunnen de ideeën sturen aan pascale.kwee@kvlo.nl.

Terugblik digitale netwerkbijeenkomst

De eerste digitale netwerkbijeenkomst was op 10 mei 2022. Er waren drie subgroepen met verschillende thema's waar de deelnemers zich voor konden inschrijven:

- 1 Autisme en breinwerking
- 2 Werken met sociaal-emotionele doelen in de les
- 3 Traumasensitief lesgeven.

Met 37 deelnemers wordt teruggekeken op een geslaagde startbijeenkomst met elkaar. ●

SCHOLING

Save the date voor DLO op 23 november en DSO 24 november

De KVLO organiseert in samenwerking met Hogeschool Windesheim een tweedaagse studiedag in Zwolle! De eerste dag zal in het teken staan van (praktisch) bewegen in en om de school en de tweede dag zal ingevuld worden door de Dag van het Sportonderzoek!

Om alle thema's en beide dagen aan elkaar te verbinden zal er in de avond van 23 november een informeel avondprogramma worden georganiseerd.

Online cursus 'Van start met BSM' 19 september & 3 oktober 2022 (15.00-17.30 uur)

Deze online cursus bestaat uit twee dagdelen (totaal 5 uur) en zijn bedoeld voor docenten die willen starten met het aanbieden van de examenvakken BSM op havo/vwo. In deze cursus wordt stapsgewijs gewerkt aan het fundament voor een vakwerkplan voor BSM. Het doel is dat er aan het eind van het tweede dagdeel een basis ligt voor het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA).

Kosten

€ 135,- voor KVLO-leden, € 190 voor niet-leden

Cursus 'Van start met LO2' in Zeist Maandag 7 november 2022 van 15.00-20.00 uur

De cursus is bedoeld voor docenten die willen starten met het aanbieden van het examenvak LO2 op vmbo. In deze cursus wordt stapsgewijs gewerkt aan het fundament voor een vakwerkplan voor LO2. Het doel is dat er aan het eind van de cursusdag een basis ligt voor het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) en vakwerkplan LO2.

Locatie

Deze scholing vindt plaats in de cursusruimte van de KVLO in Zeist.

Kosten

€ 135,- voor KVLO-leden, € 190 voor niet-leden

Workshop 'Waar ligt de grens?'

Locatie Cursusruimte KVLO Zeist

Datum 6 oktober 2022

Tijd 15.30-17.30 uur

Kosten Lid € 60,- Geen lid € 75,-

Aanmelden via de website van KVLO

Workshopleiders: Esther van der Steeg en Marije Gerritsen

Programma

Voor LO-docenten die te maken krijgen met grensoverschrijdend gedrag.

We praten er liever niet over, maar het is de realiteit voor veel LO-docenten: het meemaken van grensoverschrijdend gedrag, een klacht krijgen over ongewenst gedrag of voor pedo worden uitgemaakt op sociale media. Het beschadigt je zelfbeeld en je werkplezier. Hoe herstel je hiervan en hoe verbeter je de veiligheid in contact met leerlingen en collega's? In deze workshop is ruimte voor uitwisseling, bewustwording en het leren van competenties m.b.t. seksuele integriteit om de sociale veiligheid op je werkplek te verbeteren.

Scholing

Kijk op onze website voor meer informatie omtrent kosten en inschrijven.

Twintig jaar Olympic Moves: School Final in Arnhem

Vrijdag 10 juni jongstleden vond de 20ste editie van Olympic Moves the School Final op Papendal plaats! Meer dan 6.000 leerlingen en zo'n 1.000 gymleraren van 300 middelbare scholen speelden in Arnhem de finales in achttien verschillende sporten – van voetbal tot minitrampoline en streetdance.

Door Olympic Moves krijgen middelbare scholieren de kans om met elkaar deel te nemen aan diverse sporten en het plezier hiervan samen te beleven. Ze nemen het tegen elkaar op in de regionale finales en vervolgens tijdens de School Final.

Olympic Moves is een initiatief van KVLO en NOC*NSF. Gezonde Generatie is sinds 2020 partner van Olympic Moves. De competitie is sinds 2002 uitgegroeid tot de grootste schoolsportcompetitie van Nederland.

Olympic Moves

www.kvlo.nl/olympicmoves

Voorjaarsactiviteit Anders Actieven op het Landgoed Mariënwaerd

Op maandag 9 mei 2022 kwamen 80 leden van de Anders Actieven op het eeuwenoude Landgoed Mariënwaerd bij elkaar. Allemaal blije gezichten want het mocht weer na twee jaar corona. Iedereen was blij om elkaar weer te ontmoeten! Scan de QR-code voor het verslag en enkele foto's (bonusartikel).

www.kvlo.nl/wat-we-doen/lo-magazine/

Update curriculumherziening: 'Tijd voor duidelijkheid'

Na het Kamerdebat d.d. 6 april over de curriculumherziening, heeft Minister Wiersma in een (nieuwe) brief aan de Tweede Kamer een update gegeven over het vervoltraject van de curriculumherziening, waarin hij tegemoet komt aan de wensen van de Kamer. In deze brief deelt de minister de conclusies van de eerdere verkenning met betrekking tot het traject, inclusief de concrete acties die in gang zijn gezet: "Voor nu zijn de experts aan zet en gaan we wat mij betreft niet meer discussiëren, maar eindelijk aan de slag. Zoals we in het debat van 6 april hebben gewisseld: dit proces heeft al lang genoeg geduurd, het is tijd voor duidelijkheid voor het onderwijs", aldus Minister Wiersma.

www.kvlo.nl/nieuws/

Bereikbaarheid bureau KVLO in de zomervakantie

Gedurende de gehele zomervakantie is de KVLO telefonisch bereikbaar. In de periode van 25 juli t/m 19 augustus is het KVLO-bureau telefonisch bereikbaar van 09.00-13.00 uur.

De juridische afdeling is van 25 juli t/m 19 augustus alleen voor zaken met spoed bereikbaar. In dat geval kan contact opgenomen worden op e-mailadres: juristen@kvlo.nl. S.v.p. als onderwerp van de e-mail aangeven: SPOED. Zaken zonder spoed worden na de vakantie in behandeling genomen.

Wij verzoeken iedereen om zaken die nog behandeling van de juristen vragen, deze tijdig vóór de zomervakantie aan te melden.

Bestuur en medewerkers wensen jou een prettige vakantie!

KVLO ONLINE

Ga naar **kvlo.nl** voor:

- **Ledenportaal Mijn KVLO**
- **Nieuwsbrief en Nieuwsitems**
KVLO communicatie verstuurt iedere (school)week de digitale nieuwsbrief Goed Leren Bewegen.
- **LO Magazine**
Verschijnt ook digitaal met aanklikbare links
- **Kennisbank**
(Praktijk)artikelen uit LO Magazine verschijnen ook op de Kennisbank
- **Hulp en advies**
- **Scholing**

- **Websites**
canonlo.nl
impulsbewegingsonderwijs.nl
janlutingfonds.nl
kvloberoepsprofiel.nl
lerenbewegenmeten.nl
olympicmoves.nl

kvlo.nl/sportiefsteschool

Scan de
QR-code
om naar
kvlo.nl
te gaan

Wist je dat?

Opbouw van verlof tijdens
arbeidsongeschiktheid

TOPIC VOLGENDE NUMMER

**Bestaat de homo
ludens nog wel?**